

א.

ש א ל ה :

אי מותר לעשות נישואין בעשרת ימי חטאת או לא.

ת ש ו ב ה :

ראיתי בספר מטה אפרים בס' חר"ב שכתב נוהגין שלא לעשות נישואין בימים אלו (דהיינו בעשי"ת) וכן עתיק הרב ר' שלמה נאנצפריער זצ"ל בקיצור ש"ע שלו סי' ק"ל. ואח"כ ראיתי גם בסידור בית יעקב להג' מהר"י עמרין שכתוב שם כן. אמנם ינעתי ולא מצאתי שום מקור למנהג זה וכמדומה מנהג זה לא נתפשט ולא נודע אף מגדולי הדור ואני בעצמי עשיתי נישואין שלי ביום ו' חשתי שנת חרל"ג לפ"ק, ומר חמי הרב הגדול הצדיק מהר"ר יונה ראזענבוים זצ"ל כאשר היה מסופק אולי יהי' זה קצת נגד שום דין או מנהג נשא ונתן מחילה עבור דבר זה עם הרב הנאון מהור"ר זעליגמאנן בער באמבערגער זצ"ל והוא פסק שדבר זה מותר בלי שום פקפוק ואדרבה כי קיום מצות פריה ורבי' יוכל להכריע לכף זכות, וכן עשיתי מעשה ואין שום אחד ממורי ורבותי וחבירי פוצה פה לומר שיש בזה שום נדנוד איסור. אשר על כן נ"ל ברור דמי שלא קיים מצות פרי' ורבי' לא ימנע מלעשות נישואין בעשי"ת, כי כולי האי ואולי מצוה זאת תכריע אותו לכף זכות. ורק מי שכבר קיים מצות פ"ו יאחר הנישואין אם אפשר כדי לחוש לדברי המ"א והר"י עמרין הנ"ל. אח"כ ראיתי בס' דרכי נועם בשם מו"ר הג' ר' עזריאל הילדעסהיימער ג"כ להחזיר.

ב.

ש א ל ה :

פנויה ילדה בן והעם היו מרגנים אחריה שנחעברה מבעל אחותה בחי' אחותה והכן הוא ממזר. ואח"כ מטה אחותה, ובעלה נשא אותה פנויה לאשה, והעיר בערכאות שכנה שילדה הוא ממנו, והכיר אותו שהי' חשוב כבנו (לעניינימירט). ועכשיו הבן הוא בן כ"ו שנה, ושוי"ב אחד רוצה לחת לו בתו לאשה מפני שהוא עשיר, וכאשר הוכיחו הרב על זאת הביא אגרה מעם חתנו ומבעלה, ובה מכחישים שניהם את ההגדה שהעידו לפני הערכאות ואומרים עכשיו שאותו בן פנויה אינו מבעל אחותה ושהוא אינו אביו של הבן. גם בא קרוב אחד והגיד להרב שבאותו זמן שנחעברה הפנויה היה אבי בעל אחותה ג"כ באותו בית ומאבי בעל אחותה נחעברה, וכדי שלא לבייש את הזקן אמר בנו לפני הערכאות אחרי נשאו את אחות אשתי שכנה הוא ממנו, ובאמת הוא בן אביו ואינו ממזר. ומעתה השאלה אם נאמין לאותו ההגדה האחרונית להחזיר לבן לישיא ישראלית.

ת ש ר ב ה :

הנה לכאורה אותו בן פנויה חיקף בהוולרו לא היה לו חוקה כשרוח והיה ספק ממור, ראע"נ ררוב כשרים אצלה מ"מ כיון דהלכה חמיר אצל אחותה וראי יש לחוש ראולה איהי לנביה וה"ל קבוע וכמחצה על מחצה רמי, וא"כ הוי ספק ממור. נוסף על זה רבעל אחותה הניר בערכאות שהבן הוא ממנו ומסתמא נס היא הסכימה עמו, ומה שחזרו והכחישו ונחנו אמלחא לרכריהם בכר העיר הרה"נ מו"ה ולמן באמבערגער נ"י אברק"ק זענהיים בענין זה על הב"ש סי' י"ט ס"ק ב' דאחר ל' יום לא מהני אמלחא, ועוד רכבר כ' המהרש"א והובא בפ"ח סי' ו' ס"ק ב' דאמלחא לא מהני אלא להסיר דבריה הראשונים אבל לא להחיר ע"י רבור השני, וא"כ בנ"ד דהולד הוא ספק ממור וצריכין להגדה דירה להכשירו לא מהני אמלחא אמנם אחרי העיין מצאחי רש מקום לצרר להיתרא.

(1) טעם הראשון שכתבתי דהולד הוא מיום הוולרו ספק ממור משום דילמא אולה איהי לנביה הנה הנובי"ק סי' ו' כתב דלענין הולד הוי פירש אם אח"כ סחה האם ואין לרין רק על הולד, והנה בנ"ד נמי כיון דהאם היא אשת איש ואין נ"מ לענין האם לנובי"ק הוי הולד בנ"ד כשר מטעם רוב כיון דעכשיו שאנו רנין עליו הוי פירש. אמנם הרבה פוסקים חולקים על הנובי"ק הבית מאיר בס' ר' והקהל יעקב להנאון מליסא בחי' לאה"ע סי' ו' סעיף י"ח וכ' כיון דבעת שנבעלה נולד או הספק על האשה והעובר ביחד ה"ל קבוע. וכל זה הביא הנאון דקאוונא בספרו עין יצחק דאה"ע סי' ו' ענף ג', ונראה שם בס' ח' שלא רצה לסמוך על הנובי"ק בזה. אמנם הנאון דקאוונא צרר שם בדרך אחר להתיר אף בלא בדיקא אם חרא ראין לחוש לקרובים דלא מגרי אינש בקרובים. ועוד הביא בספרו באר יצחק סי' ו' ענף ט' בשם הרשב"א והריטב"א לקידושין ד' ע"ג (וכ"כ הרמב"ן בקידושין) דבספק אי אולה איהי לנבי' יש לרין ס"ס להיתירא ספק דילמא אולה אינהו לנביה והולד כשר מטעם רוב ואח"ל אולה איהי לנביהו אכתי ספק דילמא למשר נבעלה. וכ' שב ליישב דלא הוי שם אונס חר, ואינו מתהפך אלא הוי ס"ס מעליא עיי"ש. ואף דהה"מ המובא בב"ש סי' ר' ס"ק ל"ט חולק ע"ז, מ"מ הכריע הנאון דקאוונא דיש להקל בנידון כזה. ועוד בה שלישיה כ' הנאון דקאוונא שם דאם אין בעיר רק קרוב אחר יש להתיר בפשיטות ראין לחלוח בו הזנות. דיש לו חוקה כשרות ועיי"ש שהאריך בראיות. ומסיק שם במעשה ראשה נרדשה שהרתה זלונגים ובעירה אין שם ממורים רק קרובים גמורים והאשה היא אילמת וא"א לבורקה, שיש להתיר הולד לקהל ולא לכהונה (מחשש נכרי) וא"כ בנ"ד אילו לא נבדקה האם היינו מכשירים הולד, דאף שהיתה חסיד בבית בעל אחותה מ"מ הרי גם אביו היה שם ושייך ס"ס הנ"ל ושאר סברות שבי' הנאון דקאוונא, ומה שהעם מרגנים לא מוריד דהא לא אמר ארס שראה רבר, ורק כהשערה בעלמא מרגנים.

(2) אך יש כאן ריעותא שהרי הבעל העיר בערכאות שהוא בנז, והאשה מסתמא הסכימה עמו, והאמלחא שנחנו לאחר שלשים יום לכאורה לא מהני. אמנם בכר הובא בפ"ח סי' י"ט ס"ק ג' בשם הח"מ דאם האמלחא הוא באופן שהיה צריך להאריך שלשים יום מועיל אמלחא אף לאחר ל' יום עד עולם (וע' ח"ס אה"ע ח"א סי' ע"ז) ובנ"ד דידן נמי כיון שחשו שלא לכייש את הזקן אבי הבעל (והאשה הסכימה משום רצון בעלה) הרי הוי צריכך להאריך כל ימי חי' הזקן, וגם אחרי מותו לא רצה לכייש אביו. וכי תימא היכא נימא

רלא רצה לבייש אביו והעיד על עצמו שעבר על איסור ערוה, י"ל דכנראה העם במקומות אלו סוברים דאחרי אשר נשא הבעל את האשה ולקח את הבן לבנו, שוב תקן בזה כל אשר עוות ואין לו עון וחטא כלל, כמו שאמר הש"ב שגם הוא מתחלה סבר כן. וא"כ האמתלא היא אמתלא טובה ועכ"פ מהני לחסיר דבריהם הראשונים והוי הולד בחוקת כשרות. נוסף ע"ז רלא העידו כן בפני כ"ד ישראל אלא בפני ערכאות, ושם אין נפקותא לענין איסור והיתר רק לענין דברים שבמסמך, וא"כ י"ל דהוי כאילו לא נברקה האשה עדיין כלל וכלל.

(3) אולם עדיין צריך עיון לענין מה שהעיר הרה"ג מ"ה זלמן באמבערנער דהרי כאן החזיקו את הולד לבן הבעל, והרי סוקלין ושורפין על החזקות. אמנם נלענ"ד דאף אחרי ערות הבעל והאשה אין כאן חזקה כלל מעיקרא דהרי פסקינן בס"י קנ"ז סעיף ט' מי שזינה עם אשה וכו' ואמר זה יהעובר ממני ואפי' ה"י מורה לו ה"ז ספק וחולצת ולא מתייבמת, וא"כ מעולם לא נתחזק זה לזראי בנו ואילו מה היתה אשתו צריכה חליצה, ולא רמי לסוקלין ושורפין על החזקות. נוסף לזה שהבעל והאשה לא העידו כן בפני כ"ד ישראל ואפשר דאם היו כ"ד של ישראל מזהירין אותן שלא יעידו אלא האמת דיש נ"מ לענין איסורים גדולים לא היו מעידים כן. ועוד דעל פי האמתלא שאמר הקרוב, הבעל היה נוגע בערותי דהא באמת היה בן אביו, והיה לו חלק בירושת אביו, ועכשיו שאמר שהוא בנו, הוא לברו יורש אביו, וא"כ אין ערותו כלום, דלזכות עצמו היה מעיד.

ועפ"י הצעות אלו נלענ"ד דיש להתיר אותו בן פנויה לקהל עפ"י תנא דהאם והבעל יגידו בפני כ"ד ישראל את אמתלא שלהם ואחרי איום ישבעו שבועה חמורה שהבן אינו מהבעל ושהוא לא בא עליה קודם לידת הבן באופן שאפשר להיות שהבן הוא ממנו. ואח"כ יש להתיר הבן לקהל. ואף רלענין ערות אין סומכין על השבועה מ"מ ידוע שהעם המקילין בעדות שקר אין מקילין בשבועת שקר, וע"כ נ"ל להתיר בנ"ד, ואמנם מאחר דשמעתא בעי צילוחא ואני סרור כעת, לא אסמוך על דעתי רק בתנאי שיסכים עמי הרה"ג מ"ה זלמן באמבערנער נ"י ויחזור מהוראתו שהורה לאיסור.

אחרי כתיב זאת בא אלי מכתב מהרב השואל נ"י, שכאשר הנידו לו אותו בן פנויה אינו נקרא לתורה בשם בעל אמו כי אם בשם בן אברהם, ולפ"ז לא היה מוחזק כלל וכלל לבן בעל אמו, וגם מה שהכירו בערכאות לא עשה רק למען החזיקו ליורש נכסיו, ובאשר כי אין לו זרע כלל לא עשה בזה שום דבר אשר יורה שאמתלא שלו אינה אמת (כי אם הוא אחיו ג"כ היה יורשו, ואדרבה היה לו עוד חלק בירושת אביו כמס"ל). ולפ"ז ההיתר יותר מבורר. ובפרט שספק ממזר אינו אלא איסור דרבנן, ועל כן אם רואה הב"ד שלא להשביע את האשה ואת הבעל, די אם יתנו להם תקיעת כף (איירעו שטאטסליכע פערויכערונג) שבנה אינו בן בעלה, ויאיימו עליהם שלא יתנו מכשול לבית ישראל, ושיגידו רק האמת, ואם לא יגידו ונשאו עונם, כי דובר שקרים לא יכון וגו' ושפת אמת חזק לעד.

ג'

ש א ל ה :

בן נכדית מישראל שהניחו אביו לימול ואין אנו יודעין אם גם נסבל, והוא אין שומר מצות גם מחלל שבת אך הוחזק ליהורי ומשלם נ"כ מס לקופת

הקהלה, ועתה רוצה לישא ישראלית וא"א להטבילו בקבלת המצות כיון שאינו שומר מצות לא ירצה לקבל, אם מותר לסדר לו קידושין, כאשר שיש לחוש שאם לא יסדרו לו ישא אשתו בציפילעה.

ת ש ו ב ה :

מה שרוצה מר לומר בתחילה דאם נחשוב אותו כנכרי צריך הטפת דם ברית לענ"ד זה אינו כיון דנימול לשם מצות מילה א"צ הטפת דם ברית וכבר הארכתי בזה לעיל, מלמד להועיל על י"ד סי' פ"ב, וכן משמע בספר מנחת חנוך על מצות מילה, הובא בס' "וכתורה יעשה" הוספה דף כ"ט ע"ב. אמנם מה שרוצה הרה"ג מו"ה יוסף נאבעל לסמוך על מה שהביא ר"מ משום א"ז (אה"ע סי' קנ"ו) רבנו מן הנכרית הוי בנו מדרבנן, עכשיו שוכנינו לס' א"ז נקל לראות דראי' זו אינו רה"ז לא כתב רק דאפשר ריש לחוש להחמיר, וכבר כתב בזה הרה"ג מו"ה שלום קוטנא בספרו הנ"ל (קונטרס וכתורה יעשה, דף י' ע"ב) באריכות ויעי"ש, ואעפ"כ נ"ל דבנ"ד אם נימול ונטבל בב"ד הוי גר חרא דמסתמא האב הביאו לימול בהסכמת אמו, רהא זכות היה לה אם ולדה נשאר אצל האב והוא מפרנסו. ועוד לדעת הר"ן מהני אם ב"ד גיירו אפילו בלא הסכמת אב ואם. שלישית כבר כתב מו"ר מהר"ם שיק י"ד סי' רמ"ח (ע"ש) ראי' מתוס' סנהדרין ס"ח דמהני גירות קטן ברעבד, ומה שאין מניין לכתחילה היינו משום גזל גוי, וכאן שעפ"י דינא דמלכותא יש לאב רשות על בנו מנכרית אף שע"פ דין תורה אינו בנו בלא מ"מ לא מיקרי גזל, ואפשר דאפילו לכתחילה מניין, ועכ"פ ברעבד מהני.

אמנם דא עקא דלא ידעינן אי נטבל כראוי. ומ"ש בשם הרה"ג מו"ה יוסף נאבעל לסמוך על חוקה שנעשה הכל כדיון לענ"ד יש לגמגם בזה עפ"י מ"ש מו"ה מהר"ם שיק באה"ע סי' ל"ז וקנ"ה וב"ד סי' רמ"ט דנכרי לישראלית הוי אסור מדאורייתא והוי ספק דאורייתא, ואף אי יש חוקה שנעשה הכל כדיון מ"מ הרי הנולד מן הנכרים יש לו חוקת איסור רהא היה גוי כשנולד והוי חוקה נגר חוקה וצריך להחמיר בספק דאורייתא. ואף דרוב מצוין אצל שחיטה מומחין הן מהני נגר בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת אף רהא ספק דאורייתא, מ"מ אף אם נימא דרוב מצוין אצל מילה מומחין הן, זה לא מהני אלא לומר דוראי נימול כדיון, אבל על הטבילה אינה רק חוקה חלשה דהמהיל לא יעשה דבר שיוכל להביא לירי תקלה, ומי יודע אם חוקה זו הוא טובה כמו חוקה על חבר שאינו מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן דמהני להוציא מירי חזקת איסור, ובפרט בזמן הזה ראיא הרבה מזהלים דלא נמירי דין גירות. ועכ"כ נלע"ד דמירי ספיקא לא נפקא. וכבר כ' הרמב"ם פ"ג מה' איסורי ביאה ה"ט דאם בא גר לישא ישראלית צריך שיטבול בפנינו וכ"פ בב"ד סי' רס"ח ס"ו.

ועתה נחוי אנן אי מהני כשטובלין אותו עכשיו בלא קבלת מצוות. הנה בב"ד סי' רס"ח סעיף ג' כ' דקבלת מצות אפי' ברעבד מעכב אם אינה ביום זבשלושה, וא"כ מעכ"כ דמעכב אם לא קבל כלל המצות, ואף שבסוף סי' רס"ח כ' דברעבד הוי גר אף שלא הוריעוהו שכר המצות ועונשין מ"מ קבלת המצוות מעכב אפי' ברעבד וכ"כ בקונטרס וכתורה יעשה דף י"ב ע"א בשם בעל בית יצחק. אמנם לי אכתי הרבה צריך עיון רהא כתב ה"ה פ"ג מה' אי"ב ח"ו זה פשוט דאין הורעת המצות מעכב, ואיך יקבל המצות אם אינו יודע המצות, וא"כ משמע דגם קבלת המצות אינו מעכב ברעבד, ואין לי פנאי לעיין כעת בזה.

אך נ"ל רבנ"ר ריש ספק אי כבר נעשה גר ע"י מילה וטבילה או לא ואי"כ מצד ספק זה כבר נתחייב במצוות מראורייתא רהא קי"ל ספק מראורייתא מן התורה לחומרא, ואין מאכילין אותו איסור משום לפני עור, אי"כ הרי כבר מושבע ועומד מראורייתא לקיים המצוות, בנידון זה אף ראה היה אפשר היו עושין על צד היותר טוב שיקבל המצוות עור הפעם, אבל מ"מ כיון ראי אפשר לעשות טבילה בקבלת המצוות רי בטבילה בלא קבלת המצוות ועוד דאפשר לומר ראבותיו קבלו המצוות כבר בשבילו כשהיה קטן כיון שמלוהו לשם גירות ואף שלא הטבילוהו מפני שלא ידעו שצריך ג"כ טבילה מ"מ מהני קבלת המצוות דקטנותו שהיה קודם מילה דוראי מי שקבל המצוות קודם מילה ע"מ להחגיג"ר ואח"כ נימול אף שעברו שנים בין מילה לטבילה מפני שלא ידע שצריך ג"כ טבילה אין סברא דיעכב אי לא קבל המצוות עור הפעם קודם טבילה. וע"כ נ"ל מפני טעמים הנ"ל דאם נטבל בפני שלשה היו גר נמור כדעכב אף שלא קיבל המצוות, ובנידון דין רא"א בענין אחר כדעכב דמי. ועל צד היותר טוב יוריעו לו המצוות שבדורא ירצה לקבל דהיינו ע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים מצוות צדקה וכבוד אב ואהבת רע וכדומה, ויאמר אח"כ סתם שמקבל עליו מצוות היהודים, ומ"מ כל זה אינו מעכב.

ואם יטבילוהו כדן נ"ל דמותר לסדר לו קידושין אפילו בברכה. ואם לא ירצה אפילו לטבול ויש לחוש שאם לא יסדרו לו קידושין ישא אשתו בציפילעה, וכיון שהוא ספק גר הוא והיא יעשו איסור ונות יותר משאם יהיו יחידיו ע"י קידושין נ"ל דשרי לסדר להן קידושין בלא ברכה, ואפשר לומר הברכות בלא שם ומלכות כנו: נברך אשר יצר את האדם בצלמו יכו' נברך יוצר האדם אך טוב שהרב בעצמו לא יסדר הקידושין משום לעז שיאמרו שמסדרין קידושין לספק גוי, וטוב להשחמט בזה ולהניח לסדר הקידושין מאיש אחר אם אפשר, ויש לעשות כן גם משום היכר שירעו שהחתן עושה שלא כדת שאינו רוצה לטבול את עצמו, ובתו תה"י פסולה לכהונה.

מה שכתבתי לעיל רבנ"ר הספק גר חייב מן התורה במצוות לכאורה זה אינו דהרי כתבו חוס' בכתובות י"א ע"א דגר קטן לא הוי גר אלא מדרבנן ויש כח ביר חכמים לעקור עיי"ש, ואי"כ כל החיוב אינו אלא מדרבנן ובספק יש לילך לקולא. אך נ"ל רכל הפוסקים חולקים על זה דהא אנן פסקינו ראי' כח ביר חכמים לעקור דבר מן התורה אלא בשב ואל' תעשה ולא בקום עשה, ואי"כ האידך פסקו הרמב"ם והטו"ש"ע כרב הוגא בנר קטן, אלא וראי רס"ל דהוי גר מראורייתא, ועל קושי' התוס' יש תירוצים אחרים ע' בראשונים ובש"מ.

ד'

ש א ל ה :

עלמה אחת נשחרכה לכהן וקודם שהגיעה עת נישואיה הודית לו שבכר ילדה בן ומת זה עשר שנים, אך נחעברה מישראל פלוני כשר שהוא הבכור לישאנה ורק מפני שאבותיו מיהו ברבר לא קיים הבטחתו ונתן לה סך עשרים אלף מארק כרי שלא תביא אותו לדין ערכאות לכופו שישאנה ואותו הכסף הוא כסף נדוניתה, ועתה שואל הכהן אם מותר לו לישא אותה העלמה שהוא מאמין שרבירה אמיתים וניכרים לו דברי אמת.

ת ש ו ב ה :

בתחילה אמרתי למסדר קירושין אשר הציע לפני שאלה זו שיש לו למנוע
מלסדר קירושין ע"פ פסק הש"ע אה"ע בס' ו' סעיף י"ז והב"ש שם, אמנם
אחרי אשר בא אלי מורע להאשה וסירר לי הרבר שניכרים רברי אמת שלכשר
פלוני ורק לפלוני נבעלה ואמר שהוא שעת הרחק גדול שכבר נקבעה החתונה
ונקראו הקרואים וזהו בושא גדולה להכלה העלובה אשר רק ע"י פתוי
העשיר הלו היטעה לזוננים וכמעט שזוגת היתה, ויש כאן חשש רומה לעיגון,
כי אחרי הבושא הזאת אשר תפורסם לכל לא ימצא איש הנזן שישא העלמה
הלזו. אשר על כן אמרתי לתלמידי שבבר ולהושיב ב"ד ולדון על זה וקראתי
לאחובי הרב הגדול מוה"ר אברהם ביבערפעלד נ"י הרב בב"מ"ר פה
בערלין וצרפנו עמנו עוד בן חורה אחר וישבנו לדין וקראנו העלמה לפני
הב"ד וכה וכה נמרנו הרבר. תחילה איימנו את העלמה איום גדול וגורא שלא
תאמר רק האמת כי תהיה מוצרכת לישבע על כל אשר תאמר שבועה
ראורייחא, וכל דבר אשר לא תוכל לישבע עליו שבועה ראורייחא לא תאמר
לפנינו כי שבועת שקר חמורה מכל עבירות רכתיב בה לא ינקה ותהיה מנודה
בעוה"ז ובעוה"ב וע"כ לא תאמר רק האמת. ואחרי האיומים האלה 'סיפרה'
לנו העלמה, איך שאביה הוא היה איש ישר וחם אבל עני מאר, וע"כ היכרח
לנסוע לבערלין לבקש פרנסתה ונעשית מוכרת בחי ידים בבית מסחר אחד
גדול וקבלה שכרה 75 מארק בכל חרש שהיחה מתפרנסת מהם בצמצום,
כי לא היה לה חרר מיוחד רק ירה ביחד עם משפחה אחת ושם היה לה חרר
לפנים מחרס, ולא היה מקום לאיש לבוא אצלה בסתר, כי היה צריך ליכנס
דרך חרר בעלי אכסניא שלה, גם לא היה לה דבר עם איש, לא הלכה למיול
עם שום איש, גם לא ירעה משום רקור על ב"ללע וכדומה. ואח"כ שאלניה:
אם לא היה לה חרר בהצנע, האיך בא אליה אותו פלוני, ואחרי בכיה
אמרה שפיתה ללכת עמו אל חרר שלו, כי הבטיח לה ונשבע לה בחיי אביו
ששואנה. גם סיפרה שאחרי אשר ילדה בן וחלה הילד אחר שנה ומת, בא
בועלה חמיר ושאל בשלום בנו גם שילם שכר קבורה וגם נתן לשמש בית
הכנסת אחר על ידה סך גדול שיאמר קריש בעד הילד. אמנם אחרי כן נתקרה
אחבתו אליה יען שאביו ואמו עכבו הנשואין, כי רצו שישא עשירה ולא
ענייה. ואחרי אשר ראו קרוביה כי כלתה אליה הרעה, כי בועלה ומפתה בנר
בה ורוצה להניח אותה באנחות, בא שאר בשרה (פעטטער שלה) הנה לריב
ריב עם הבוגר והמשקר ורצו לכופו בערכאות שישאנה, אך היא אמרה
שאינה רוצה לדור יחד עם איש אשר שונאה ורק בהכרח נשאה, ועל כן
נחפשה שאר בשרה עם אותו פלוני באמצעות עורך דין אחר (רעכטסאנוואלט)
מפורסם (גם שם של העורך דין אמרה לנו) והבועל שילם סך עשרים אלף
מארק בעדה. אך היא בעצמה לא רצתה ללכת להחפשה בעד ממון, כי זה
נגד כבודה למכור עצמה בעד כצע כסף, ורק שאר בשרה נחפשה ולקח את
הכסף בעדה והרי הוא מונה אצלו במסחרו. ואח"כ שאלנו אם יש לה
אנרות או שאר כתבים מאת בועלה, ואמרה כי תיקף ומיר אחרי הפשרה
שרפה הכל אשר היה לה ממנו, למען לא יהיה זכר אצלו מהאיש הבוגר
והמשקר. אח"כ שאלנו מה שמו של הבועל והיכן דירתו כי אנחנו רוצים
ללכת אצלו ולשאלו אם אמת הדברים כאשר סיפרה לנו. ותען העלמה
בבירור: שמו פלוני ופלוני דירתו ברחוב פלוגית נוממער פלוני, ובית מכהרו
במקום פלוני ופלוני, בשעה פלוגית תוכלו לדבר אחר, והוא לא יוכל לכפור

כלום, כי הכל אמת ויציב כאשר סיפרתי. ועוד אמרה לנו. כי אותו פלוגי הוא כעת נשוי אשה ממשפחה עשירה ויש לו שני בנים מאשתו. ואחרי הרברים האלה שלחנו את העלמה ונאמר כי נחקור ונדרוש אחר דבריה. אחר זה קראנו לחתנה הכהן לשמוע רעתו, והוא גם הוא ככה ואמר שכרי לו שכלחו אינה אוסרת רק האמת, וברי לו ואין לכו נוקפו כלל, כי לא היה לה דבר עם איש זולת עם אותו פלוגי ששיקר ובגד בה, כי נהנה חמיר בצניעות כאשר מעידים כל יודעיה. גם איש אחר סיפר לי שמכיר את העלמה הנ"ל זה שתי שנים, ושמץ פסול לא נמצא בה, ודבר ידוע ומפורסם לכל מכיריה, שהיא הייתה מקדם בימי נעוריה מפורסמת ביופיה בכל העיר, ואיש פלוגי העשיר אהבחה אהבה עזה ורצה לקחתה, אך כאשר אבותיו עכבו בדבר, בגד בה והניחה נלמורה. אך לא היה ידוע שהיה לה בן ממנה, כי המעשה שהיה, זה עשר שנים, וכבר נשחקע הדבר, ורק מעט קרובים ידעו בדבר, עד שהיא בעצמה גילחה הדבר לחתנה, ואילו שחקקה לא היה ידוע הדבר גם לחתנה. אח"כ שאלנו את פי השמש של בית הכנסת אשר אמר קריש בעד בנה שיאמר לנו מה שנודע לו מדבר זה, ויספר לנו, כי קראו לו בעת אשר הילד היה קרוב למות והוא ראה שם אותו פלוגי העשיר בבית העלמה, והוא דיבר עמה ונהג עמה כאיש עם אשתו והיה נראה לו כאלו היא כבר נשואה לו, עד שריבר עמה כלשון שמדברים עם אשה נשואה (מאראם פרויא), אך אחרי אשר הלך האיש גילחה לו בבכיה שהיא ערין אינה נשואה, רק שהאיש הבטיח לה לנושאת. והיא נתנה לו הסך, אשר נתן לה אבי הילד כרי שיאמר קריש בעד בנה. ובכלל אמר השמש שמכל התנהגות האיש ראה בעליל שהוא אבי הילד ושהוא אהבה של העלמה. ואחרי החקירות והדרישות האלה נתיעצנו אם נלך עוד אצל הבעל לשאלו אם גם הוא מודה. אך הסכמנו שלא לילך אצלו מכמה טעמים. חרא שכאשר שמענו ממנו אין בו לחלוח יהדות, רק שבשם יהודי יכונה, והולך פעם אחת בשנה ביום הכפורים לבית הכנסת, אך אינו מתענה אפילו ביום הכפורים ואצ"ל שמחלל שבת בפרהסיא. ומעתה יש בויון חורה ללכת אל איש כזה ולבקש ממנו שיודיע לנו את מסתרו, אשר בוראי מסתיר כעת מפני שבוש מאשתו אשר נשא שהיא ממשפחה עשירה. ואפשר שיענה לנו על שאלתנו בדברי בויונות, כחשבו שאנחנו רוצים ללכדו באמרי פיו שיוודה לנו כדי שיחבענו העלמה לערכאות ולנכות ממנו עוד סך כסף, ולא יהי' לנו שכר כי אם הפסד. הא חרא. שנית נראה לנו הדבר שהפלוגי הבעל כאשר שילם סך גדול של כסף היה מתנה שחשרוף העלמה כל האנרות אשר היו לה ממנו. כי היה רוצה לפטור עצמו בסך הזה מכל חובותיו ומכל התביעות כי העורך דין אשר עשה הפשרה הזאת הוא מפורסם שלא הוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן ובוראי ערך הכל באופן שלא יהי' לעלמה שום תביעה על העשיר. וא"כ בוראי רצה האיש הבעל שישחקע הדבר ולא יוכר עוד. ומעתה אם נבוא אנחנו ונאמר לו: את חסאיך אנחנו מזכירים היום בוראי ינער בנו ויאמר מה לי ולכם לכו לבית המדרש שלכם, כי אין לי דבר עמכם. ואם יהי' מכחיש יקשה הדבר למאר למצוא היתר לעלמה ותשאר נלמורה ועוזבה.

אשר על כן נחקקנו לדרוש ולמצוא היתר זולת הוראת האיש בשנם שכיון שהיא מוענת ברי שלכשר נבעלה א"כ אם נשאת לא תצא ורק לענין יוחסין מחמירין לכתחילה משום מעלה וא"כ אין כאן איסור ראורייתא. ובע"ה עלתה בירינו להתיר את העלמה לכהן חתנה. אך מתחילה אמרנו לה בפני

החתן רברי כבושין שאנחנו נכנים עצמנו בפרצה רחוקה להחזירה לכהן, אף שבוראי ימצאו אנשים מורי הוראה שיערערו עלינו ומה לנו לצרה ואח? אין זה רק ספני חמלתנו עליה, אך בתנאי שהיא תתנהג כאשה כשרה יהודית ותנהוג בכשרות גמור את ביתה ותשמור את כל מצות הנשים ובפרט מצות נדה בדרקוק גמור כאשר תלמוד מהאשה הצנועה אשר פקדנו עליה להורות לה איך תתנהג. והעלמה הבטיחה לנו ככשבועה שתעשה הכל כמצותנו ותנהוג בכשרות וברקדוק עד מקום שיריה מניעות. ואח"כ התרונה לינשא. וחילא דירן מן הרא. ראש בראשון יש לה מנו ראי בעיא שתקא, כי כאשר שמענו כבר היה הרבר נשתקע, והחתן לא ירע מאימה מזה, ורק מיעוט מקרובים ירעו הרבר, ואילו שתקה לית רין ולית ריין שהיה אסורה לכהן, כי בעיר גדולה ככערלין, אין אחד יודע מחברו, והרבה זוגות נשואות לאיש, והוא אינו יודע שום דבר מה טיבה. ואי משום שיראה שמה יטעון טענת בתולים הנה היא בת ל"ו או ל"ז שנים וירוע שבשנים האלו אין להם כ"כ רמים כי אם מעט, ובזמננו רק מיעוט מרקדקין בזה, ואם תרצה תוכל לכפור ותאמר שחפהו שכבת זרע ותהי נאמנת (כאשר ראיתי בחשובה אחת כמדומה שהוא תשובת מהר"א או תשובת עין יצחק להנאון מקאוונא) ועוד הרי אם חטעון לאחר הנישואין לכשר נבעלתי בוראי לא תצא, ואם היתה רוצה לשקר בוראי טוב היה לה שתשתוק אלא וראי האמת אחת (ועיין בחשובת רע"א מהרורא חנינא סי' ל"ח שגם הוא מחיר בנידון דומה לזה מטעם מינו). והנה ראיתי בפחתי תשובה סי' ו' ס"ק מ"ז שהביא בשם חשוי ברית אברהם שפקפק במנו כיוצא בזה אם לא הוי מנו למפרע כיון שהורית קודם בואה לביר ופלפל הרבה בזה. אך אחרי העיין נראה רבנידון דירן רהוי מנו ראי בעי שתקה וכל הוראתה לא היתה רק ספני שלא רצתה להטעותו החתן שלה שפיר חשיב מנו. ואצרך לזה מה שראיתי בשיטה מקובצת בשם בעל ההשלמה (בכתובות בסוגי' רנשבתי וטהורה אני ברף כ"ג ע"א) וז"ל שם: כתוב בהשלמה הא רחנן נשבתי וטהורה אני נאמנת שהפה שאסר וכו' איכא לעיוני אי אמרה נשבתי ולאחר זמן אמרה טהורה אני מי אמרינן הפה שאסר וכו' ובפי' שני דייני גזירות משמע ראמרינן בה הפה שאסר וכו' דגרסינן התם ההוא שעשאה סימן לאחר וכו' עד אי הוה אבוהון קיים הוה טעין ואמר חזרתי ולקחתי ממנו ונאמן ופירש"י וז"ל כיון שאין לזה זכות באותו חלם אלא על פיו של זה שעשאו סימן לאחר וחזר ואמר לקחתיו ממך הפה שאסר וכו' ולפירש"י וז"ל אפילו לאפוקי מיני' ולפי' הרי"ף וז"ל הוא דקיימא ארעא בדידה מ"מ שמעינן ראמרינן בה הפה שאסר הוא הפה שהתיר אפילו לאחר זמן ונראין הרברים ה"ה בנשבית עכ"ל. — ומכש"כ בנידון דירן דתיכף ומיד אמרה שלפלוגי נבעלה רק דלכ"ד לא אמרה רק לאחר זמן כשבאת לב"ד וראי ראמרינן מינו (ועי' בס' נחל יצחק להנאון מקאוונא סי' ג'ו סעיף ו' ענף א' מ"ש לענין מנו חוץ לב"ד רמניה) הא חרא אח"ז ראיתי בנבוכ"ת אה"ע סי' י"ח ר"ה ועוד אחת שפי' ג"כ דמנו כה"ג מהני עיי"ש. — שנית שכבר הסכימו כמה מגדולי האחרונים ה"ה הקהלות יעקב וההפלאה והנוכ"י שהוצאו דבריהם בפ"ת סי' ו' ס"ק מ"ז וט"ז (ועיין בשו"ת משיב דבר ח"ד סי' י"ג וי"ד) שאם הכועל מורה אפי' ברוב פסולין אצלה תנשא לכתחילה לכהן ולנוכ"י כאשר פירש דבריו רע"א לכל הפחות במחצה על מחצה, ובנידון דירן הוי כמחצה על מחצה דהא נראה מתוך דבריה שהסיחה לפי תומה שבדירתה לא היה יכול שום איש לבוא אליה ואזלא איהי לגביה דהו"ל איהו קבוע. חוץ מזה נרולי אחרונים מתירין אפילו ברוב פסולין. והנה בנידון דירן יש לחשב המעשים

שעשה הבעל כהוראה ויותר מהוראה דלא על פי רבורו כי אם על פי מעשיו מוכח בעליל שהוא הבעל ואבי הילד שלה. חרא רחנן סך גרול עשרים אלף מארק לפצות את העלמה, וידוע דלא היה צריך ליתן לה כלום על פי הערכאות אם לא היה כאן עליה, כי ע"י ההבטחה שישאנה אין עליו שום חיוב בדיני ערכאות. וחזק מזה אף אם בא עליה והולידה בן, אם היה יכול לטעון שהיתה לה שום קרבות עם אדם אחר, כגון שהלכה עם אדם אחר לטייל במקום מוצנע, לא היתה לה עליו שום תביעה. וכיון שכן והוא מצא את עצמו מחוייב ליתן לה סך גרול כזה בודאי לא היתה לו עליה שום טענה ועילה ולא היה לה דבר עם איש זולתו, וע"י מעשה זה הורה שבא עליה, וידוע דגם בשבויה מתירין אם פראה משום ראמרין לא שרי אינש זווי בכרי, עיין כתובות ל"ו ע"ב, ומכש"כ כאן שהוא ידע בעצמו אם בא עליה אם לא, ואי לאו רבא עליה אטו בשופטני עסקינן שישלם סך גרול בעלילה שקר, ובפרט כעת עתה אשר יש שופטים חכמים וצדיקים בארץ, ויודעים לעמוד על האמת, תשקר אין לו רגלים, ואין לאדם לירא שיתחייב ע"י עלילה שקר בדין ערכאות. וא"כ כיון דנחפשר האיש הפלוני לשלם כ' אלף מארק הוי כהוראה נמורה שבא עליה. נוסף לזה הרי כאן עד כשר שנהג עם הילד כעם בן ונתן שכר בעד אמירת קריש, שכורדי אין לחוש, שהעלמה בעצמה הכסף בעד הקריש ואמרה שקיבלה מהאיש, דמה היה לה לשקר, ועוד הא ירענא כה דהיא ענייה היתה, ועוד מה היה לו להאיש לבוא שמה ולשאול תמיד בשלום הילד, ובודאי חזקה שהיה בנו, וכמעט סוקלין ושורפין על חזקה כזו. נוסף לזה שהיה מפורסם בפי כל מכירה שהיה האיש אוהבה ורצה לישאנה, גם נודע שהנהיגה את עצמה כל ימיה בצניעות ולא היתה מופקרת, רק. ומיוחדת לאותו פלוני. גם חתן שלה אומר ברי לי שאומרת האמת ואין לבו נוקפו כלל, ואילו היה יודע הרין שפחית שגבעלה לכשר מותרת לכהן לא היה עושה שום שאלה, כי ברי לו שלא נבעלה רק לזה, ורק מפני שהוא עם הארץ וסבר שכל פחית אסורה לכהן בא לב"ד לישאל, וכל מכירה ויודעה של העלמה מחוייבין הילד שילדה לבן אותה פלוני, וא"כ גם כאן נוכל לומר להמפורסמות אין צריך ראייה. אמנם ראינו שיש גם ראייה הגונה, ובצירוף המנו ראינו להתיר בשעת הדחק הגדול, כדי שלא לבניש בת ישראל אשר חטאה בשננה לפי דעת כל ונחחרטה חרטה נמורה על חטאה והבטיחה לשוב בתשובה שלמה. וע' ב"ש ס"י ר' ס"ק (מ"ג); ח"ס ס"י ט' י' י"ח, וח"ב ס"י קכ"ב.

ש א ל ה :

ה'.

להרב הנאון ר' מענדל קארנויא וצ"ל וז"ל:

להרב מהו' ועליגמן בער נ"י (הוא הרב הנאון אב"ד דק"ק ווירצבורג).

זה כשלישים שנה שפניה אחת הרתה וילדה בת ואמרה שמפלוגי המלמד שבסביבה הרתה והוא כששמע את הקול ברח לו והניח מלבושיו וקרובי האשה חפסו המלבושים כשבילה והבת הזאת נחקשרה עם כהן אחר בשירדיכין מהו שיהא מותר לכונסה.

ת ש ו ב ה :

הנה הקשה מר לשאול בסוגיא ארוכה המשלחת שרשים לכמה מקומות בש"ס והתירה של שחוקית זאת תלוי בדפיון וראש המחירים בזה הוא מהר"י פארווא והובא בח' רמ"א סכ"ג ובנה יסודו על דברי ה"ה דכתב דהבת היו כדעבד כי דאם אינה מאמינין להאם אז היתה אסורה לקהל ואין התר לחצאין ולכך מתירין אותה אפילו לכהן. ובאמת כן מורין דברי ה"ה דהא בהאי פירקא באסורי כהונה טיירי ועל זה כ' דהבת הוי כדעבד, וכ"ס קצת דברי ת' הרא"ש שהביא הב"י סס"ו בכהן שבא על הפנוי והוא מורה דהולד דיני ככהן לכל דבר וכ' ואע"ג דאפי' לר"י דמכשיר בבתה מודה שאינו כהן וכו' ולמה לנו חאריכות הוה כחנם דהא ברוב פסולים אין מתירין לכתחילה ולענין להחזיקו בכהן הוי לכתחילה אלא וראי דרעתו דולד הוי כדעבד ולכך הוצרך להקשות מהא דמשחקין אותו מרין כהונה. מיהו כל אלו דקדוקים הם ואין מכריעין להחיר.

אמנם נוף סברת מהר"פ יש לה סמך בסוגי' דכתובות ד' י"ג דאמר לדברי המכשיר בה וכו' לדברי הפוסל בה פוסל בבתה דנקט דבר והיפוכו ואמאי איצטריך למנקט דלדברי הפוסל פוסל גם בבתה דמלתא דפשיטא א"ו דאיכא סברא גם להיפך להכשיר בבתה דהוי דיעבד ולפסול בה לכתחילה וקמ"ל דאינו נכון והיינו משום דר' יהושע באמת פוסל אף כדעבד אבל נוף הסברא לא נרחיק דבתה הוי כדעבד ומוחרת לכהונה. ויש לפרש עוד דה"א דבתה עדיפא דליכא אלא חדא ספיקא לאיסורא אבל בה איכא חרי ספיקי לאיסורא דאפי' אם נאמין לה שהולד הוה מכשר הוא בא דלמא אפקר' נפשה גם נבי פסולים ואיכא ס"ס לאיסורא וקמ"ל דלדברי הפוסל בה פוסל גם בבתה. עוד הביא מהר"פ לראי' שהרמב"ם השמיט הק' דינא דר"י דגם בתה כשרה וק' הא בוראי ק"ל כר"י א"ו דסמך על מ"ש פס"ו דאם אמרה האם לכושר נבעלתו כשר הולד לקהל וה"ה לכהונה. וראי' זו לכאורה היא מכרעת. אלא דהרמ"א דחה דמרכתב הרמב"ם דהיא כשרה כדעבד אפי' בר"פ א"כ לא הוצרך להשמיענו דגם בתה כשרה אם נשאת כדעבד דפשוט הוא. וזו דוחק רמאי פשיטותא בדבר שנחלקו בו אמוראי. ולי נ' כרעת הרמב"ם איפכא דדחה דברי ר' יוחנן מהלכה דהא וראי משמע בש"ס דגם ר"י מודה דחוקת האם אינה מועלת להבת וכן ר"א אמר כדבר פשוט בתה ל"ל חוקה ולא מצינו שיאמר ר"י דבתה אית לה חוקה א"ו דלאו מטעם חוקה שרינן לבתה אלא משום כרי של האם והיינו דוקא לר"ג דאלימ ל"י כרי דידה דמכשיר אפי' בר"פ לכתחילה וכיון דברי דידה אלימ כל כך גם בתה מותרת אבל לדירן דקיי"ל דאפי' בר"כ לא מהני כרי דידה אלא בעינן חרי רובי ש"מ דהוי כרי גרוע ומסילא בבתה לא מהני כרי דידה כיון דלית לה חוקה. ויש סמך לסברא זו דבתה ל"ל חוקה מהא דכתובות (דף ע"ו) דאמר רב אשי רישא מנה לאבא בידך עיי"ש וכן מוכח מדברי הרא"ש בסוגי' דפ"פ שהסכים לרבינו יונה וכ' דבתה ל"ל חוקה, גם מדברי רש"י בקידושין (דף ס"ו) נבי ינאי המלך מוכח דחוקה האם אינה מועלת לבת. — ויש לפרש עוד דלכך השמיט הרמב"ם דין בתה דסבר דגם ר' יוחנן מודה דאין לבת חוקה וכמ"ש וגם מטעם כרי דהאם אינה ראויה להכשיר כיון דברי גרוע הוא אלא כיון דמתירין את האם גם הבת נגדרה עמה והוי כאלו התירו הב"ד את שתיהן מיהו כל זה לר"ג נופי' דס' דמתירין האם לכתחילה וחלה הוראת כ"ד נבי האם ולכך גם הבת מותרת (ע' ס"י ד' ס"ק מ"ד כעין סברא זו) אבל לפי מה דקיי"ל דאין מתירין את

האם בר"פ אלא כשנישאת בריעבר א"כ מעולם לא חלה הוראה לנבי התר
האם וממילא רהבת נשאת באיסורה, וכן בס"י י"ד מצינו כמה חילוקי דינים
בין נישאת עפ"י ב"ד ובין נישאת מעצמה. ובנפל למים שאל"ס רק"ל אם
נשאת לא תצא אטו אם האחת עברה ונשאת נימא דגם צרתה תהא מותרת,
ואפי' אותה האשה עצמה שנשאת במשאל"ס חוורת לאיסורה כשימות בעלה
ולפי מה שפירשתי דברי הרמב"ם יש מקום להחמיר בכתה ראפי' אם נישאת
תצא.

וראיתי בת' הרמ"א ס"י כ"ו רהביא רא' רהבת אסורה מדברי ה"ה
והפוסקים שחלקו על רבינו יונה ואמרי באשת כהן שטוענת נאנסתי קודם
אירוסין וזה יש לרחות דהתם הוי רוב צדדים לאיסור ראפי' אם נאמין לה
שהיה קודם אירוסין שמה לפסול נבעלה ובלא"ה לפמ"ש הח"ס בסוגי' רפ"פ
ראי' זו ליתא. עוד הביא רא' מדברי רש"י ספ"ק דתובות שכתב דליוחסין
לא שאסורה לכהונה וראי' זו איני מכיר דהתם לא טענה ברי', ולדבריו יתה
הי"ל להקשות מאלמנה עיסה רבתה אסורה וי"א אפי' בריעבר תצא אף רהוי
ס"ס א"ו שאני התם דאין כאן טענה ברי' וצ"ע.

ויש בכאן עיון וגם נוגע לנרן שלנו רע"כ הא רמח"רין אותה בר"פ לאו
מטעם חוקה הוא דהא רובא וחוקה רובא עריף (אף דזה יש לרחות) וגם בכתה
דל"ל חוקה וכמ"ש ואמאי מותרת וע"כ מטעם ערותה היא, ולכאורה קשה
הא הוי בעי' דל"א אי ע"א נאמן נגד חוקה וכ"ש ראינו נאמן נגד רובא וזה
לא יספיקו מ"ש הב"ש דש ספק דילמא אולה אייה לנביהו דמ"ס הוי מע"א
ואיתחזק איסורא ואמאי סומכין על ערותה. אבל ביורר הרברים כך הוא דהא
דבעי ביבמות אי ע"א נאמן במקום חוקה היינו כנון סבל והקדש או א"א
ראיתחזק דלא נעשה בהם מעשה המחר אוחם אבל כדבר שאין כאן חסרון
מעשה כנון הכא דאיכא ר"פ ופירש א' ובעל דאין הער אלא כמבשר הרבר
שהוי מכיר אותו שהוא כשר כזה וראי' וע"א מהימן והרי זה דומה לט'
חניות של נבילה ונמצא חתיכה אחת וע"א אומר שהוא מכירה בט"ע שהוא
מן הכשרות דוראי נאמן, והבאתי ראיי' לזה מקידושין (דף ס"ג) דאם בא
אחר ואמר קירשתי נאמן ליתן הגט אע"ג דאיכא רובא דעלמא נגד אמירתו
א"י רכל כה"ג לכ"ע נאמן.

ונ"ל דה"ה אם נעשה מעשה דברר ואין אנו גורעין באיוה ענין נעשה
המעשה ע"א נאמן לפי שזה נ"כ אינו אלא כמבשר הרבר והא דנחלקו הפוסקים
כזה עם רבינו יונה וכמ"ש בסמוך אם היא נאמנה לומר כך היה המעשה
התם שאני רהוי כמו ספק סיטה ומחמירין וכמ"ש הר"ן. ועוד דאונס לא
שכיח כמ"ש הרא"ש.

וע' בב"ש ס"ר סקל"ט שהביא בשם ה"ה דלכך נאמנת בר"פ כיון דמה"ת
שרי ס' ממור ולכאורה ק' דהא מרינא נאמנת וכמ"ש י"ל דוראי ע"א בעלמא
נאמן כה"ג מיהו היינו דוקא היכא דל"ש דאומר דרדמי אבל הכא חיישינן
כי היכי דמספקא לדירן מספקא לדירה וסבורה היא שהוא כשר והיה הרין
נותן דאינה נאמנת ועוד דערות האדם להעיד על עצמו גרוע מפי רהוי נוגע
דברר ולכך הוצרך לומר דמשום ס' ממור שרינן לה וכ"ח חתנה לענין ס'
ממור אבל בס' איסור כהונה דספיקו לחומרא כמ"ש הב"ש ס"ו סק"ב אמאי
מקילינן י"ל דהתם איכא סברא אחרייתא להקל כיון דהיא נ"כ בכלל איסור
שלא חנשא לכהן סמכין דלא עברא איסורא כנפשה. ודבר זה הוכחתי באריכות
מדברי הח"ס בחגיגה (דף י"ד). ולפי' היה נראה כרעת הב"ש ס"ו סקל"א

ראם היא גרושה אינה נאמנת על בטה כיון רבלא"ה אסורה לכהן ול"ש
הך חוקה רלא עברה איסורא וממילא הררינן לחששא ראמרה בררמי, מיהו
מצד אחר יש לפקפק על רברי הב"ש וכמו שאבאר.

ולפי מ"ש נ"ל רהא רמחמרינן לכתחילה ובעינן תרי רובי היינו באמרה
סתם לכשר נבעלתי או שאמרה לפלוני נבעלתי ואותו פלוני אין ירוע לנו
כלל כי האי רמחמי ראמרה איש פלוני וכהן הוא רמפיה אנו חיינ בכל רבריה
אבל אם אמרה מפלוני נתעברה והוא ירוע לנו שהוא כשר בזה יש סברא
להקל יותר חרא רלפמ"ש רלכך אינה נאמנת משום ראמרי בררמי וזה ל"ש
כאן וא"כ הוי ברי טוב. וכה"ג מחלקינן בי"ר (סקי"ט) בין אומר לו קח לי
מנאמן ובין קח לי מפלוני גם בקירושין (רף ס"ג) סמכינן על הך סברא מרמח
רנאמן לכונסה. וכן רעת כמה פוסקים אשת איש שקבלה קירושין אפי' שלא
בפני בעלה הוי ספק קירושין ראפי' שלא בפניו אינה מעויה שמא יבוא
בעלה ויכחישה, עיין בריש ס' י"ז וה"ה הכא אם אומרת מפלוני נתעברה
כיון שאפשר לשאול אותו יש לתלות ראינה משקרת ראינה מעויה.

ומתוך מה שכתבתי נ"ל ראם אשה נבעלת לאחר והיא עצמה אינה מכירה
את הבעל ויש כאן ע"א שאמר שמכירו וכשר הוא העד נאמן אפי' בר"פ,
ואפי' העד קרוב לאשה רמסתמא לא גרע משבויה וק"ו הוא רכשבויה היא
עצמה אינה נאמנת על עצמה ואפי' אם נישאת תצא ואפי' ע"א נאמן
ק"ו לכהונה רהיא נאמנת על עצמה ברעבר רע"א נאמן ואפי' לכתחילה
תנשא. ונ"ל רח"ה אם היא גרושה ונבעלת לאחר ואמרה מישראל פלוני
נתעברה נאמנת על בטה וכשירה אפי' לכתחילה רהא כיון רהיא בלא"ה
פסולה לכהונה תו לא הוי נוגעת ברבר והוי כע"א רעלמא וכן קי"ל בח"מ
ס' ל"ז בנוגע משום הנאה אם סילק עצמו מאותו הנאה עדותו מועלת.

ולפי"ז א"צ לרחוק בהא ראמרינן אבל עדות אשה בבטה ר"ה הולד
שתוקי שכתבו המפרשים רהאי ר"ה לאו רר' יהושע מורה בזה אלא האי
ר"ה היינו ר"ג אבל לפמ"ש א"ש רהאי ר"ה היינו בין ר"ג ובין ר"י וכגון
רהיא גרושה ראינה נוגעת בעדות ר"ה הולד כשר רק רהוי שתוקי לכהונה
ומרוקק הלשון רנקט עדות אשה בבטה היינו אם עדות אינו אלא לבטה.
וכבר הבאתי מ"ש הב"ש ראם היא גרושה אין מתירין הבת לכתחילה ולפמ"ש
אדרבה אם היא גרושה עדיף טפי רהוי עדות גמור מיהו אם היא בת כהן
א"כ גם בגרושה היא נוגעת ברבר ראם נבעלה לפסול נפסלה מתרומת בית
אביה לעולם ואם נבעלת לכשר חוזרת לתרומה כשימות הולד. ובוה יש לבאר מה
שיש לרקק ברברי רש"י בקירושין (רף ע"ו) שפי' חרא להכשיר בה ר"ג
לא האמינה אלא לעצמה שלא נתחללה מן התרומה וגבי הולד כ' לענין
להנשא לכהונה ובוראי גבי ל"א ליכא לפרש לענין תרומה רהאי הולד שתוקי
לגבי כהונה אבל ל"ל אמאי לא פירש גבי האם ג"כ לענין שתנשא לכהונה
ולפמ"ש א"ש רע"כ איירי בגוונא ראמו כשרה לתרומה ראי בגרושה שאינה
בת כהן א"כ גם ר' יהושע מורה רהבת כשרה ורברי הבי"ש צריכינ ישוב.
היוצא מכל מה שכתבנו רהאי רינא שהבת כשרה לכהונה לכתחילה רבר
קשה הוא להחיר ובפרט בעיר שרובה גוים רהולד מו"ג כשר לקהל א"כ
לא הוי ריעבר וכמ"ש הב"ש גבי גרושה ראלו היה בעיר שרובה מוסרים היה
אפשר לסמוך על מ"ש מהרי"פ רלא פליגינן ריבורה רכיון ראם אין מאמנין
להאם שנבעלה לכשר אין לולד תקנה ולכך מותרת גם לכהונה אבל ברוב
גוים אין לנו מקום לתלות ובפרט לפי מ"ש ברעת הרמב"ם רבחה אפי'

בריעבר תצא ונ' שכן היא רעת רמ"א רנבי תרי רובא הגיה והיא וכתה כשרים ואלו בספיא נבי ר"פ לא הגיה כלום ושינה מלשון הטור רכ' כן בסופא ש"ט רבר"פ לא פסיקא לי' ראפשר אפי' ריעבר אסורה ולא נשאר לנו אלא להקל עפמ"ש ראם אמרה לפלוני הירוע לנו נאמנת טפי מיהו גם לזה אין רא"י אף שהסכרא מורה כן [סוף דבר שאין בדינו רא"י] מכרעת להחיר הבת לכהן]. (גם מה שהיו דרים בחצר אחת צ"ע אם זה מקרי שכוונה. אעפ"כ לפקח על עסק עלובה רא שכבר נתקשרה בשירוכין ואם נאמר להפריד בין הרבקים אפשר שיצא עליה קול של פגם ער שלא תמצא מקום להנשא לאיש אחר אפשר לומר כיון שהמלמד ברח מיד לקול השמועה רגלים לדבר והאמת אתה ראלו היה בטוח בנפשו לא היה בורח ויעזוב את בנדריו להחזיק את החשר א"ו רקושטא קאמרה וגם מה שהחזיקו קרובים במלבושים שלו ע"פ ריבורה גם זה אומדנא גדולה והאמת אתה ראע"נ רחשירה על הונות אינה חשורה על הגול ואפי' בדינו ענונה סומכין לפעמים על אומדנא כזה, ואע"נ רכל אלו האומדנות אינם מכריעים בבירור מ"מ רי לנו שנעשה מהם ספק שקול ואפשר לצרף עוד לזה ספק פלוגתא ררבוותא רסברי גוי הבא על כ"י הולד כשר לכהונה וא"כ איכא ס"ס להתיר וכל ספק מוסיף על חבירו ולא הוי כשני ספיקות משם אחר כירוע. על כן רעתי להלכה רמותרת הבת הזאת לכהן זה שנשתרכה עמו ובתנאי אם יסכים עמנו עוד אחר מהבקיאים בהלכה. וירדיר נ"י יעשה כחכמתו רלא ליצווחי עלי כבי מררשא ובפרט שאין לנו נביית ערות שנברקה אמה באותו פעם עפ"י בקיאים כי אם ערות אמה אחת שקורם שברח המלמד אמר לה אני מוכרח לברוח כי אין לי להחיות את נפשי וכ"ש כשתלד הנערה שאני אב להילד ואין זה מספיק] אמר המעתיק: על המוסגר מצאתי העברת קולמס וכנראה המחבר עצמו מחקו, וכתב תחתיו הפסק: סוף דבר וכו' שהסנתתי לעיל בהסגר מרובע, כי אלו הרברים נכתבו מהמחבר לאחר כן, כי הכתיבה היא בדיו אחר, ולפ"ז פשיטא שחור המחבר מפסקו. ואפ"כ העתקתי רבריו, כי יש מקום רסומכין על אומדנות כאלו, וע' לעיל].

וע"ר הנערה אשר זה כמו י"ד שנה נתעברה וילדה בן ואמרה שהוא מאיש פ' הכהן והנער הכהן כחש ברבר ולבסוף קבלו עליו בערכאות והורה יוצא הייב בדיניהם לשלם סך ירוע לצורך פרנסת הולד, ועדיין הוא עומד על רבריו ואומר שבא עליה אבל מ"מ אינו בנו ועתה 'שנעשה הכן כר מצוה מה ריני לכהונה אם נחזיקנו ככהן וראי או כספק כהן או נימא רדין עליו קרושת כהונה כלל.

בתחילה נבאר הרין אלו היו שניהם מורים ולא דיימא מעלמא הרבר מבואר בת' הרא"ש שהולד כהן לכל רבר וגם הרמב"ם רעתו כן שפסק רמאכיל את האם. אלא רהכל תמהו עליו רבה' יבום כ' ראינו פוטר מן היבום. ומ"ש הח"ץ בזה ריש לרמותו להא רמנה לאבא בירך אין לו שרש והוא עשה מזה חזקה רלא בא עליה אחר והרמב"ם כ' בפירוש ומה חזקה יש כאן ועוד אכתוב בסמוך ומ"ש הב"ח ראייירי בתרומה ררבנן א"א לומר כן רהרמב"ם לא הוכיר תרומה אלא שכ' סתם שהוא מאכיל, וכבר כ' בפ' שלפני זה כל המאכיל בתרומה מאכיל בחוה ושוק אלמא אפי' בראורייתא שרינן ועוד שם אלו שאינן מאכילין אפי' בתרומה ררבנן וכו'. וראיתי להרב ע"א שתירץ רבאמת ל"ח מראפקרה רק רלענין חליצה מחסרינן ורא"י מרתנן תינוק כן יום א' מאכיל בתרומה ואלו נבי חליצה קי"ל כמת תוך לי

בעי' חליצה עיי"ש. מ"ש ממחני' נרדה אינה ראי' רדלמא בידעונן שכלו לו חרשיו עת"ש פ"ה, ומ"ש רבחליצה החמירו ליחא רהא קי"ל אם אשת כהן היא אינה חולצה ואלו נבי יבום כ' הרמב"ם רהוא ספק ואם א"א בחליצה אסורה לעלמא. —

והדרך היותר קצר ברברי הרמב"ם נ"ל רסבר ריש כאן ספק השקול אם אפקרה נפשה או שהולד הוא ממנו הואיל וידעינן שבא עליה והוי בגר מחצה על מחצה מיהו בהך מחצה רעלמא איכא נמי מיעוט כהנים וסמך מיעוטא לפלגא והוי הולד כהן אבל נבי יבום הוי מע"מ ממש וצריכא חליצה מרינה. וכה"ג מצינו בחולין רע"ו בהפילה שליא ובכמה מקומות בש"ס. ואין להקשות רמאי מהני מיעוט כהנים ראפי' אם נימא רכהן אחר בא עליה אינה אוכלת בתרומה רבעינן ורעו מיוחס אחריו י"ל רהא כ' הש"ך בריני ס"ס ס"ק ט"ו אע"ג רבחר צר איכא איסור דרבנן כיון דבצר אחר אין בו איסור כלל מקרי ס"ס וה"ה כאן רהוי כעין ס"ס מהני כיון דרעו מיוחס אינו אלא דרבנן. ועדין יש לבאר מ"ש הרמב"ם ובש"ע ס"ד סכ"ו אם וינחה עם פלוני ממור אפילו שניהם מורים הולד אסור בממורת ומהתימא על הח"ץ איך לא השגיח ברברי הרמב"ם אלו ראפילו אם נקבל חירוצו מ"מ הא דולד אסור בממורת לא נחישב, ואפשר דנבי ס' ממור שאני כיון דהחיר הכתוב ספק ממור בפירוש מותר בכל ענין אפי' היכא דרוב צדדים מכריעים לאיסור והוי כמו וראי ישראל.

ועתה נבאר אם אמרה האם מכהן פלוני נחעברה ואותו פלוני אינו בפנינו לשאול אם הוא מורה אם הבן צריך מספק לנהוג בקדושת כהונה שלא למסא למתים ושלא לישא גרושה, ולכאורה כיון דרע"א נאמן באיסורין א"כ היא נאמנת עליו וכ"ה הא ע"א נגר רובא רעלמא כבר כתבתי בסמוך היכא דאינו אלא ברור דברים ע"א נאמן. ויש לפשוט מהא דכ' הרמב"ם אם אמרה מאיש פלוני הוא הבן אסור מספק בקרובות אותו פלוני וא"כ ה"ה דנאמנת להחמיר עליו באיסורי כהונה. אלא דאפשר לחלק דלענין כהונה איכא ס"ס שמא כבר בא עליה קודם שנחעברה אחר מן הפסולין ונחללה והוי הולד חלל ואין עליו שם כהונה דבשלמא לאסור בקרובותיו ליכא אלא חר ספק. ועוד אפשר לחלק רהא משמע בקידושין רשתוקי היה אסור מרינא בכל הנשים שמא ישא אחותו אלא דמסיק דמלחא דלא שכיחא היא והיינו בסתם שחוקי אבל אם אמו אומרת מפלוני הוא הדר רינא להחמיר עליו. [ולכאורה י"ל על מה דקי"ל בש"ע אם וינחה תחת בעלה אפי' אומרת של פלוני הוא אין משגיחין בה ומותר בקרובותיה דאולינן בחר רוב בעילות וה"ג נזיל בחר רובא רעלמא ונימא דלאו פלוני הוא ויש לחלק דלנבי בעילות הבעל הוי רובא דאיחא קמן אבל הכא הוי רובא דליחא קמן. — ויש לדקדק מרבירי רש"י רפי' איש פלוני וכהן כלומר מיוחס וכבר עמדו המפרשים ברבריו ונ"ל רסבר באומרת מכהן הוא נותנין על הבן חומרי כהונה וכמ"ש ואי ס"ד דאמרה כהן ממש היאך אמר ר' יהושע לא מפיה אנו חיינ דמשמע דאין משגיחין ברבריה כלל הא עכ"פ נאמנת ברבריה להחמיר עליו א"ו רכהן הוא היינו מיוחס. — וכ"ה דאבתי תקשה דעדין נאמנת ברבריה להחמיר על הבן לאסור בקרוביו וכמ"ש הרמב"ם י"ל דאמרה פלוני כהן שבמרינת הים ואין אנו מכירין אותו. באופן שנראין הדברים דאם אמרה מפלוני כהן הוא ואינו בפנינו לישאל אם הוא מורה לה הבן אסור לשמא למתים ולישא גרושה אבל הא פשיטא דאין מעלין אותו לכהונה על פיה ואסור לישא את כפיו וכ"ש דאין פורץ

בכורות על ידו. — ובנידון שלפנינו הוראה שלה גריעה טובא ראיכא אומרנא דלהוציא ממנו אמרה כן שכן ררכן של אלו שחולות עצמן בבועלי כיסין, רבשלמא להכשיר נפשה לכהונה י"ל כיון דגם היא בכלל האיסור נאמנת אבל מפלוגי ממש אין להאמינה ראף דנימא דירעה רמכשר נחעברה מאן יימר דרוקיא מאותו פלוגי, וכל זה אפי' לא היה הבעל לפנינו וכ"ש שהוא בפנינו ומכחישה לא יעלה על הדעת להכשירו לכהונה ואף דבערכאות הודה לאו כלום הוא חרא דר"ל מחמת ביעתותא הודה ועוד ראינו סותר דבריו הראשונים ראף שהורה שבא עליה שמא כהעראה בא עליה ראינה מחעברת כראמרין בקירושין וקיי"ל בח"מ דטוען וחוזר גטוען אף שסותר קצת דבריו הראשונים, וכ"ש שאח"כ אומר שידוע לו שאינו בנו כמו שמבואר בגביית עדות ואף שש קצת אומרנא שהוא משקר כמו שנראה בגביית עדות אין לנו אלא מה ששמענו בפיו. —

וקרוב הדבר לומר דהיה סותר גם לסמא למת כיון שבא במכתב האחרון מקרוב ששאלו את האם ביחוד ואמרה אמת שהיה לה עסק גם עם אחרים אבל זה הולך ברור לה שהוא ממנו וא"כ איכא ס"ס נמור שמא אינו בנו או שמא כבר נבעלה מקודם לנחין וממור וא"כ כן זה אף אם הוא מכהן הא הוי חלל, אלא כיון שאין הצדדים של הס"ס ברורים כל כך א"א להקל. — ועוד ראם נקל עליו לטמאות למתים אחי למימר קמו רבנן במלחיתיהו דלאו אביו ויבוא נ"כ לישא קרובות אביו וזה ספק דאורייתא ממש רבנא ליכא אלא חד ספיקא. — על כן המחזור לדינא שכן זה אסור לטמא למתים ולישא גרושה וכ"ש לישא קרובות אותו פלוגי הכהן אבל בשאר דברים אין עליו קדושת כהונה כלל (המוסגר כתוב על נייר קטן).

ו'

ש א ל ה :

למ' איצק הירש. ע"ר האשה שקורם נשואיה הוציאה לעז על עצמה ואמרה לאחיה ולניסה שהיא ספק מעוברת ועתה מת בעלה ורוצה להינשא לכהן.

ת ש ו ב ה :

אלו היה זה קול ממש היה מקום לדקדק הרבה אם אמתלא שלאחר הקול מהני כמבואר בס' ו' וגם אי נ"ה הוי כמו ספק חליצה שם אבל כאן אין קול כלל שלא נלחה אלא לאחיה ולניסה דהוי כע"א ומבואר סקנ"ב סק"א בח"מ דהויכא דליכא אלא ע"א אפי' דאורייתא מהני אמתלא גם יש כאן אמתלא טובה מאחר שהנער שכב במסתה קודם שהקיצה וכשלא בא האורח בזמנו עלה ספק בלבב שמא בא עליה בעת שינה ולכך נסתפקה שמא היא מעיברה והדבר פשוט להחר אכל אם נכתב בכתובה שם בעולתא או שכתבו לה רק מנה זה הוי כאלו נתפרסם דברים שהוא אמת שהיא בעולה כזה צריך תלמוד (מהרב רמ"ק הנ"ל).

ז'

ש א ל ה :

פגויה בת איש חשוב ונאמן ונתה זה שנה אחת עם בחור שהוא כהן והוא מורה שהולך ממנו וגם וראי אצלו שלא ריימא מארס אחר ובשכוע העבר

נסעו שני פרועים הללו לארץ ענגלאנר ונקשרו שם בקישור רינא רמלכחא, ומעחה יש שאלה אם הכולל נאמן להעיר אף שבוראי עיניו נתן בה, ויש כאן חשש לבייש המשפחה והקישור ברינא רמלכחא אפשר כריעבר רמי ולא חצא, ומותר לסדר קירושין בפרס שמת הולד ימים אחרים אחר הלידה וכבר נקבע זמן של סירור קירושין ליום כ"ו טבת תרס"ג הבע"ל.

תשובה:

הנה אם זה מיקרי בגעביר אחר שנתקשרו בצפילעהע צ"ע רחא קי"ל בסי' כ"ו רמזמר שנשא מומרת בנימוסיהן אינה צריכה גט, וכיון ראינה צריכה גט לא הוי כריעבר. אמנם בפ"ח שם ס"ק ב' הביא בשם ס' המקנת בק"א ראפי' רק נתייחד עמה אחר הנירות צריכה גט דהן הן ערי יחוד והן הן ערי ביאה ואאעבעב"ז עיי"ש, וא"כ הכא כיון שהיה עמה בענגלאנר וראי' נתייחד עמה וצריכה גט והוי כריעבר. אך ראיתי בשו"ת מו"ר מהר"ם שיק שהחליט רבאוחן הפרועים שנושאין בצפילעהע לא שייך א"א עכב"ו עיי"ש שכתב ראיין כאן חשש קירושין רק שלמעשה צ"ע וחקירה עריין, וא"כ אין לחשוב נידון דירן כריעבר. — אך יש לומר רכאן נשא רק בצפילעהע משום שלא מצא מי שיסדר לו קירושין וא"כ בוראי כוון אח"כ לבעול לשם קירושין כרי שחתי' אשתו מרין תורה. אך י"ל איפכא ראם כאמת אסורה לו משום זונה הרי יותר יש איסור בקירושין משלא בקירושין וכמו שכ' הרמב"ם בפ"ו א"ב ה"ב וכמ"ש המ"מ שהביא הנובי"ח ס"ס כ"ו. אמנם אם הוא יורע שממנו היא הרה א"כ יורע בוראי שאינה זונה. או יש לחוש שבא עליה לשם קירושין וא"כ קשה להחירה בלא גט, וא"כ אפשר כריעבר רמי, וע' עוד בענין הצפילעהע שו"ת אהל אברהם ס' ק"ג שגם רעתו נוטה להצריך גט. אמנם אף לכתחילה יש הרבה מתירין כיון שהוא מורה ולא חיישי לחששא רנוב"י שמא מורה משום רעיניו נתן בה, עיין פ"ח ס' י' ס"ק ט"ו, וע' עוד בשו"ת משיב דבר ח"ב ס' י"ב ושו"ת מהר"ם שיק ס' ט"ו ותשובת יהודה יעלה ס' קל"ז. ויש עוד סברא ראם היתה הרה מאיזא אחר היתה מאוסה בעיניו ולא היה נושאה ומ"ש הנובי"ח ס' כ"ז בזונה רעלמא שאינה ארוסתו אינה מאוסה בעיניו הנסיון מעיר ראף בזה מאוסה בעיניו וכיון רבנ"ד יש ספק אולי צריכה גט והוי ריעבר יש כאן ס"ס ספק אולי הוא ריעבר ואח"ל שהוא לכתחילה אולי הלכה כחולקים על' הנובי" וי"ח שמא עיניו נתן בה. שאין כאן איסור ראורייתא מאחר כריעבר לא חצא ויש עוד חשש ביזא משפחת ארם חשוב כשר יש להתיר לסדר קירושין, ומאפס פנאי קצתי.

ה'.

שאלה:

כהן נשא נכרית בצפילעהע וילדה ממנו בן ונימול ומת הבן. ועתה הנכרית לבה גוקפה שאיננה באוחו רח ככנה, ורוצה להחנייר ולישא את הכהן כרת משה וישראל, ויש לחוש שאם לא יאבה כ"ר לגייר את הנכרית שתחלה ותשתגע, איך יעשו.

תשובה:

תחלה יש לחקור איזו איסור גדול יותר אם הכהן נושא נזירת או אם נזשא נכרית ונ"ל פשוט ריותר יש איסור בנכרית, ואין לי להאריך בזה חרא ריש

הפסד רכל זרעו נכרים ועוד כבר העלה מו"ר מהר"ם שיק בתשובותיו אה"ע סי' ל"ז וסי' קנ"ה ריש בנישואי נכרית איסור ראורייתא וחייב כרת משא"כ בכהן שנשא גיורת שאינו לכל היותר אלא איסור לאו. וא"כ כדי להציל את הישראל מאיסור חמור בוראי טוב שיניירו האשה הנכרית.

אמנם יש לפקפק על זה רהא לא אמרינן חטא בשביל שיוכה חברך, ואמרו בבכורות דף ל' ע"ב הבא להתנייר ואינו מקבל עליו אפילו דבר אחר אין מקבלין אותו, וא"כ הרי הנכרית גם כשתתנייר צריכה לצאת מבעלה והיא רוצה לכנסו, וא"כ אינה רוצה לקבל איסור גיורת לכהונה והאיך מקבלין אותה כדי לזכות הכהן שלא יעשה איסורא רבה. וי"ל רבאמא אם אומרת בפירוש שאינה רוצה לקבל מצוה זו איסור לקבלה, אבל בנ"ד הרי אינה אומרת כן בפירוש, וא"כ אף שאנו יודעין שתעבור על איסור זה, מ"מ בשביל תקנת הכהן ובשביל תקנת זרעו מקבלין אותה. גם יש לומר דדוקא אם מקבלין הגר משום תקנה ירד' צריכין לומר לו או תקבל כל התורה כולה או תשאר נכרי כמו שהיית עד עתה שהנכרי אין לו עונש אם אינו מקיים המצוות. אבל אם אנו מניירין אותה משום תקנתא רישאל וראי מוטב שתתנייר ולא יופסד זרע ישראל ולא יתחייב ישראל כרת על ידה, אף שיעשו שניהם איסורא זוטא, רהא עכשו לא רי שהישראל עושה איסורא רבה אלא שגם היא עושה איסור שמכשלת את ישראל. ובפרט רבנ"ד יש עוד לחוש שאם תשתנע האשה מחמת שאין מקבלין אותה, יהי' חלול השם ח"ו שיאמרו שישראל אינן מרחמין על נכרית, ואין חוששין אם תחלה ותשתנע. ומה שעומד לנגד זה מהמשנה רהנטען יבמות כ"ד: ע' קונטרס וכתורה יעשה ר' י"ג ור' כ"ג ע"ב והלאה.

אמנם אף שמקבלין אותה לגיורת אין לסדר לה קידושין עם הכהן דיותר יש איסור אם נושא גיורת שהיא כזונה ע"י קידושין משלא ע"י קידושין ע' מה שהבאתי לעיל בשם גובי"ת סי' כ"ו. וא"כ טוב שתהי' אצל בעלה בצפילעהע משתקדש לו. ואי ראסור משום קרשה ע"י שאילת יעב"ץ ח"ב סי' ט"ו ומהר"ם פרוא סי' י"ט. וצריכה פרישה צ' יום כדי להבחין בין זרע שנורע בקרושה לזרע שנורע שלא בקרושה כמ"ש לעיל. — גם מתחלה יאמרו לה שאם רק רוצה להתנייר מפני שבנה יהודי היא טועה שבנה אפילו נימול אינו יהודי אם לא נתנייר בב"ד ונטבל כרין. ואם בכל זאת רוצה להתנייר מפני שמאמינה באלקי ישראל יכולין לגייר אותה.

והנה השואל סבר למצוא צד היתר מפני שהכתן בעל מום וזה טעות דאין חילוק בין בעל מום לאינו בעל מום לענין נשים אסורות כרא"חא בהריא בת"כ פ' אמור כמה פעמים, ורק בחלל יש היתר מפני שאינו כהן כלל כראיתא באה"ע סי' ו' סעיף כ'. —

ויש להזהיר את האיש (ואת האשה) שיוהרו היטב בדיני נדה וטבילה, כי בלא"ה יפסיד ע"י הגירות יותר ממה שירויח. גם בניהם יהיו חללים, ולא יעלו לריון ובנותיהם חללות מכבואר באה"ע סי' ז'.

ט"י

ש א ל ה :

נערה שבא עליה בחור כהן ונתעברה ממנו, וקודם שהוכר העובר נישאת לבחור אחר וזה מצא פתח פתוח וגם הרופא אמר לו שכבר היא מעוברת, ואח"כ הודית שהיא מעוברת מאותו בחור הכהן, ונשתלחה לביתה מבעלה, וע"י

ערכאות נחפררה החבילה שהכריעו שלא היו קידושין מעולם, ואחר הפירוד ילדה זכר, ועכשיו רוצה הבחור הראשון הכהן לנושאה, ואביה פורש ידיו להיות לו לאביעור להתיר בזה לאותו הכהן ולאסוף חרפה ממשפחתו ומשם הילד שאין לו אב, ויש חשש פיקוח נפש.

תשובה:

איני יודע מה זו שאלה, רוח פשיטא רהאשה צריכה גט מבעלה, ואינה יוצאת בלא גט מחמת שהיו קידושי טעות, רבסי' ס"ח סעי' ט' (ע' בית שמואל ובית מאיר שם) מוכח רבכנסה בחוקת כחולה ונמציות בעולה לשי' הרמב"ם אם רוצה לקיימה א"צ לקרשה מחדש וא"כ הוי קידושי ודאי ואף לשי' החוס' רצריך לקרשה מחדש מ"מ הוא רק מחמת ספק ומ"מ צריכה גם גט מספק, ולא גרע מקירש סתם ונמצאו בה מומין דקיי"ל כרבא דהוי ספק מקורשת עיין סי' ל"ט סעיף ה' וע' שו"ת עין יצחק סי' ס"ו וס"ח מזה. ואין לומר רבאן גרע משום ההכשילתו ג"כ שנשא מעוברת חבירו ועבר על איסור דרבנן, זה אינו חרא ראפילו הכשילתו באיסור דאורייתא כגון גרושה שהטעה את הכהן ואמרה אלמנה אני הכריע בנוב"ת סי' נ' דהוי עכ"פ קידושי ספק, ועוד דמעוברת חבירו הוי קידושין יותר, דהא יכול להמתין שלא לבעול אותה עד שיגמרו שתי שנים אחר הלידה, ויפרוש ממנה עד אותה הומו, עיין סי' י"ג סעיף ו', וכיח שכן פשיטא דצריכה גט ואסורה לכהן או משום גרושה וראיה לדעת הרמב"ם או משום ספק גרושה לדעת החוס', ומ"ש שיש חשש פיקוח נפש, לא ירענא מאי פיקוח נפש הוא כאן, אי ריש לחוש דהנערה או אביה לא יוכלו לסבול הבושה ויאבדו עצמם לדעת ח"ו, מעולם לא שמענו פקוח נפש כזה. וחייב על הרב להזהיר אותם שלא יוסיפו פשע לבעט ביסורי השם, ואדרבה יחזרו בחשובה, והשם רחמי מרובים וישלח להם ישועה, כי הולד כשר, ואם האשה חקבל גט מבעלה יכולה להנשא לישראל ולא לכהן. ואין לומר דיתירו לכהן לקרש אותה כדי שלא ישאנה בלא קידושין, חרא דכבר כתבנו בשם נוב"ת סי' כ"ז דיותר יש איסור ע"י קידושין משלא ע"י קידושין, ועוד אין אנו חוטאין לסדר קידושי איסור לפושעים כדי שלא יעשו איסור חמור יותר, ע' שו"ת מהר"י אסאד סי' ק"מ כחאה"ע. —

אמנם אם אביה רוצה להסיר חרפה מעל הילד יש להתיר שישא הבחור הכהן את האשה בציווילעהע, וישים שמו על הילד בערכאות כדי שיקרא הילד על שמו, אך לא יתחר כלל עם האשה, ובמשך הזמן יגרום בערכאות שיחפרר החבילה, והקידושין כציפילעהע יש להתיר לכהן עם אשה זאת חרא דאפשר דהקידושין אינן חלין כלל (דלהרמב"ם הוי א"א) ועוד דלכמה דיעות קידושין בלא ביאה אינן אסורין, ע' פ"ת סי' ו"ס"ק א', ועוד דמצד הרין קידושי ציווילעהע אינן קידושין כלל. אולם מפני שיש לחוש שילד מזה חילול השם דנראה כאלו אנו מתנהגים כרמאות עם הערכאות ואנו מתירין לגרום שיעשו קידושין רק למראית עין. ע"כ כל רב לא ישיא עצה כזו. ולענין קידושי טעות אם האיש סרים עיניו עין יצחק סי' כ"ד.

י.

תשובה:

לענין שאלה אי ראוי לקבל גיורת שכבר נשאת לישראל בנייתה ע"י ערכאות הנה בשו"ת בית יצחק י"ד ח"ב סי' ק' העלה שאין לקבלה גיורת

שנבעלה לישראל ושאסור לכונסה עיי"ש באריכות. לעומת זה כתב מ"ה שלום קוטנא וצ"ל בספרו „וכתורה יעשה" דף נ"ג ע"א ראולי יען כי נעשו הקישורים עפ"י דין המלכות, ולא יוכלו לנתק מוסרות הקישורים בלי ערכאות ויש בזה כמה מניעות חשוב כדעבר ותתנייר כדן תורה וכן יקדשה כרמ"י. וכי שישר הדבר בעיני הנ' בעל שו"ת אבן יקרה (עיי"ש אה"ע סי' י"א שהוא דין נ"ב לענין הבחנה). — ובהוספה לס' וכתורה יעשה דף כ"ג ע"ב והלאה מדובר עוד מזה והביא שם בשם חכמי ארץ ישראל שפוסקים כיון שכבר נשאה זה לזה בנימוסיהן הוי כדן עבר וכנס ראין מוציאין אותה מידו (ע' יבמות כ"ד ע"ב) עיי"ש באריכות. — ולזה רעתי הקלושה נוסה, ובפרט דהבית יצחק לא מיירי בנזא שנשאו כבר בערכאות ואולי גם הוא היה מורה להקל באופן זה. — אמנם נ"ל דאם היא כבר מקודם שנשאת באה אל הרב להתנייר והוא רצה אותה מפני שראה שנתניירה לשם אישות או גם אחרי כן לא יקבלה עוד, ראל"כ כל הנכריות שאין רוצין לקבלן ילכו וינשאו בציווילעהע ויאמרו שאח"כ הרבנים בע"כ יענו אמן. גם בלא זה אם יתרכו המכשולים שבני ישראל ישאו נכריות, יהי הכרח לעשות גדר שלא לקבל גיורות כאלה. מוכן מאליו שצריך לזה הסכמת כל הרבנים היראים (והכרעת ועד הרבנים).

ולענין אי צריכין להמתין ג' חרשים, הנה אני פסקתי שצריכין להמתין עיי"ש ראיות. ואח"כ ראיתי בס' וכתורה ועשה ד' כ"ה ע"ב שהרב מ"ה יעקב שאול אלישר פוסק דרק אם אשה זאת ילדה בנים מבעלה ישראל בניוחה צריכה להמתין, אבל אם לא ילדה כלל בניוחה או אם הוא מעובד בעת שנתניירה אינה צריכה להמתין, וע"כ פסקתי אחרי כן אף שלענ"ד צריכה להמתין, מ"מ בשעת הרחק ויש חשש שיבעל בזנות שלא ע"י קידושין יש לסמוך על פסק הנ"ל לסדר להם קידושין בלי המתנה. ועיין בשו"ת אבן יקרה הנ"ל.

י"א.

ש א ל ה :

נערה שילדה בזנות זה לערך שנה, ולא הניקה את הולד מעולם והיא נתקשרה בשירובין לאיש הגון לה והניע הוסיף שקבעו להחתונה אם יש היתר לכונסה ושאר פרטי הדברים מבוארים בגביית עדות.

ת ש ו ב ה :

מהרב הגאון מהר"ם קארנויא להרב מ"ה איצק הירש: דין מינקת חבירו אף שהוא רק מדבריהם מ"מ חמיר משאר איסור דרבנן כיון דתחלת התקנה היתה משום חששא דתקנת ולד ובירושלמי מסמך ל' אקרא אל חסין נבול עולם ובשורה יתומים אל חבא כמ"ש החוס' בסוטה (כ"ו ע"א) ולכך רוב הפוסקים תראשונים החמירו בו ביותר אבל האחרונים החלו להקל והתירו וחזרו והתירו לפי צורך ודוחק השעה ולפי שלא מצאו ראיות חזקות לסמוך דבריהם העמידו יסודות היתר על קושיות ותירוצים של פלפול ודקדוקים קלים. ולפיכך בדיני מינקת חבירו והסוגי' שבענין לא נשאר לחדש שום ראיה או סברה שלא נאמרה ונשנית בכמה ספרים מאחרונים זה בארוכה וזה בקצרה ואין ביניהם אלא שינוי הלשון כפל הענין במלות שונות, והמעין יוכל לסחור בקל כל הבנין. והם כעצמם וראי ידעו היטב שדבריהם אינן מכריעים אבל עקרי ההיתרים ראו כי טוב לאחוז בהם פעמים לצורך הולד ולפעמים לצורך האשה משום תרכן

כיחה וכדי שלא להשיב חשובה גנובה ונגובה כארץ גזירה בלי טעם השלימו את החסרון לעטר רבניהם בקישוטי הוויות של פלפול.

ובדין מונה הראשון אשר דבר בזה הוא המרדכי בפי החולץ בשם הר"ם ראפי ר"ח שחולק על ר"ש הזקן מ"ם במונה מורה, וחכמי דורו חלקו עליו ויש מן האחרונים שפסקו להיפך ראפי ר"ש הזקן שמתיר בנרשאה אוסר במונה שאין לה מבי שחחבע. ומהר"י מינץ אף שהקיל במונה היינו משום להציל את הרבים ממכשול כהאי אמתא דעבדי בה אינשי איסורא במס' גיטין, ובסוף דבריו עשה סניף להיתר כיון דקיי"ל אשה מונה מתהפכת שלא חלד וא"כ ונות הוי מילתא דלא שכיח שחלד ולא גזרו בה רבנן ולא הוי בכלל מינקת חבירו והאחרונים בנו על סניף זה בנינים הפורחים באויר ועכ"פ אין לנו שום ראיה מן הש"ס או מן הראשונים, אבל האחרונים כמעט כולם הסכימו ועשו מעשה להיתר במונה אפילו בלא דחק ואונס ואפי' היכא שהיא מניקה ונעשות דרך כבשה להתר על כן אנן נמי ניזיל בתרייהו ושליחותא דקמאי עבדינן.

ובגדנן שלפנינו נחוספו כמה מילי מעליותא להחירא חרא שלא הניקה ולד זה מעולם, גם שהולד יש לו לערך ב' מאות והובים מונחים ביד שלישי א"כ יש לה ממי שחחבע ועוד דאיכא בזה ריוחא ולולד שהבעל יתחייב עצמו בערכאות להחזיק את הולד כבנו ולפרנסו עד שיהא בן י"ג שנה גם יש לצרף רכל מילי דערכאות קלא אית להו והוי קצת כמו גבי ריש גלותא דלא גזרו ופירשו המפרשים משום ראיה להו קלא ואע"ג דאין לסמוך על זה מ"ם להיות סניף להיתר שפיר דמי על כן דעתי להלכה ולמעשה ישהאיש הזה מותר לכנוס את האשה הנזכרת מיד בלי שהיו עכ"ל מהר"ם קארגויא.

אמר המעתיק: הח"ס סי' ל"ג ול"ד מחמיר מאד בדיון מינקת חבירו ומחשבו כדאורייתא, ואחריו החזיק תלמידו המובהק הוא ס"ר מהר"ם שיק וצ"ל, ע' בחשוכותיו סי' כ"ח עד סי' ל"ד, וע' גם שו"ת משיב דבר חלק ר' סי' י"ח עד סי' כ"א, ושו"ת מהר"י אסאר סי' קכ"ו, קכ"ח, וסי' קל"ו. ולפ"ז צ"ע בפסק הנ"ל.

י"ב.

ש א ל ה :

אם אפשר להחיר גזירת להנשא מיד לישראל שהיתה מקושרת עמו מקדמת דנא ע"י ציפילעהע ושניהם אומרים שלא נתייחרו זה עם זה אחריו הציפילעהע (ומעשה השאלה אכתוב בסוף לאחר חשוכתי).

ת ש ו ב ה :

איני יכול להסכים עם היתר שלו. הן אמת שהנשואין של שטאנרעזאמט לא מיקרי נשואין עפ"י דין תוה"ק (ע' שו"ת מהר"ם שיק חאה"ע סי' כ"א). אמנם לא היה צריך להקדמת זאת, כי אפילו אם היתה נשאת לישראל קודם גירוחה בקידושין גמורים אין קידושין תוספין בנכרית, וא"כ עפ"י דין תוה"ק אינה נשואה. והנה הרמב"ם פ"א מה' גירושין הכ"א פסק סתמא גזירת שנתגיירה צריכה להמחין צ' יום ואינו מחלק בין פנויה ובין נשואה, אלא שהה"ם פירש כדוחק שהרמב"ם מייירי בנשואה ואחריו נמשך הב"י בש"ע אה"ע סי' י"ג ס"ה. ומעתה נגיה שפירוש הה"ם צורך בדברי רמב"ם ע"כ האי נשואות אינו ר"ל שנשואות ע"פ קידושין דאין קידושין לגוי אלא קיי"ל בעולת בעל יש להם (ע' רמב"ם ה' מלכים פ"ט ה"ו). ועתה אילו גזירת היתה נשואה קודם גירוחה לגוי

ע"י שטאנרעזאמט וראי היא נידונת כנשואה אפי' לרעת הה"מ, ואם היא אומרת אלף פעמים שלא נבעלה עריין זה לא מעלה ולא מוריד, ובכאן לית דין ולית דין רצריכה להמחין עפ"י פסק הש"ע צ' יום משעת גירותה. ומה תאמר רבנידון דירן שנשאה לישראל מינסטרא נפשה טפי מלהבעל לו שלא במוך אחמה. יעין מ"ש תוס' כיבמות דף ל"ה ע"א ד"ה חוץ בתי' האחרון ריש לחלק דלא מינסטרא נפשה כלל כשמתניירת עם בעלה כיון שכל הורע מאותו איש ואין חוששת להבחין בין זרע שנורע מבעלה זה בקרובה לשלא נורע בקרובה. וכש"כ אם יבעלה ישראל ראינה חוששת להבחין. ומ"ש מ"כ רכאן נמי שיך מינסטרא נפשה, יען שהוזהר הבעל ממי"כ שלא יבוא אל אשתו, חמה חמה אקרא שרועה לסמוך על סברא כזו אפי' לסניף כ"ש, וכבר אמרו חז"ל אין אפוסטרופוס לעריות, וכאן האיש שבא כבר בזנות על גויה ולא חש לאזהרת החז"ק, יחוש עתה לאזהרתו ויכבוש את יצרו, ומי יערוך לנו שלא בא עליה יום או יומים קודם גירותה בבטחון שבמהרה תינשא לו ע"י קידושין, ולא ידע איש אם תלך קרוב לסוף מ' חדשים שבעלה כבר קודם הגירות והילד הוא גנוי גמור לכל דבריו, ואנו נחזיקנו לישראל ונימול אותו בש"ק וישא ישראלית ועוד ועוד כמה וכמה מכשולים. ולא עלה על דעת שום תנא או אמורא לומר דיש אפוסטרופוס לעריות והגירות מינסטרא נפשה שלא תיבעל, אלא כמו שפירש"י רממטרא מוך בהרה, או כראמר אבייה רמתהפכת, וכבר כתבתי בשם התוס' כשמתניירת עם בעלה אינה חוששת וכאן נמי שיך טעם זה.

כל זאת כתבתי עפ"י הנחה דרעת הה"מ צורקת דהרמב"ם אינו אומר גירות להנשא קודם צ' יום אלא כנשואה. אך כבר הראה הרדב"ז חלק א' סי' קצ"ו בראיות חוקות כראי מוצקות רפירוש הה"מ רחוק מאוד ושלפי פסק הרמב"ם ועוד פוסקים הלכה כר' יהודה ראין חילוק בין פנויה ובין נשואה וכל גירות צריכה להמחין, ומסייע לדבריו הספרי דאיתא שם דגם ביפת תואר צריך להמחין ג' חדשים משום הבחנה ופסק כן הרמב"ם שם ובפ"ח מה' מלכים ה"ז ושם וראי רוחק גדול לפרש כפי' הה"מ דמיירי דוקא בשהיתה נשואה קודם לכן. ומ"ש מר רבהבחנה דרבנן יש להקל, הנה יש פוסקים סוברים הבחנה דאורייתא, אך לא אאריך כאן בזה שאין אנו צריכים לזה כלל, דאפילו אי' הבחנה דרבנן חזינן דהפוסקים החמירו בדיון זה, משום דיש לחוש שיצא מזה איסור דאורייתא, ובענינא דירן החשש הוא יותר קרוב כמו שהראיתי לעיל.

ומ"ש מ"כ שאם לא יסדרו לו קידושין יש לחוש שיבוא עליה באיסור, מעולם לא התירו לסדר קידושין למעוברת חבירו או למינקת חבירו מטעם זה, ומכש"כ בנידון דירן שאם יבוא עליה באיסור, לא יתערב זרע גוי בישראל, כי אם תלך ולד קודם מ' חדשים לגירותה יספקו הכל שמא הולד נכרי ולא יחזק בישראל, משא"כ אם תינשא, מי יחשב אם הוא יום או יומים פחות מט' חדשים, ומי לא יאמין לה אם תאמר שנחעברה אחר הנישואין והולד הוא בן ו' אשר על כן אין רעתי נוטה להתיר כלל וכלל. אמנם ע' על דין זה קונטר' וכתורה יעשה מן ד' כ"ד ע"ב והלאה. ומעשה של השאלה כך היה, יהודי אחד בא אל הרב שרועה לישא גויה אחרי שתתנייר, והגויה כבר זינתה עמו בקדמת דנא ויש לה ילד ממנו. וכאשר ראה הרב כי הגו' באמת ובתמים רוצה להתנייר, נתרצה לה וצוה למלמד שילמד אותה דת יהודית. והיהודי הנ"ל הלך ולא נשא עצה מהרב, והתקשר עם הגויה ששה חדשים קודם גירותה ע"י ציפילעה, ועתה אחרי שנחגיגרה כדיון וכדה רוצה לנשואה לאלתר ע"י חופה וקידושין כדה משה לישראל. ומפני שהוא שעת הרחק חתר הרב אחר היתירים, אשר לענ"ד אינם

כראי לסמוך עליהם. ולענין היתר לקבלה בגירות ע' קונטרס' וכתורה יעשה צר י"נ ע"א וכ"ג ע"ב וע' שו"ת בית יצחק י"ד ח"ב סי' ק'.
הנהגה מ"ש לעיל שאם בא עליה יום או יומים קודם גירותה ותלך אח"כ בן הילד הוא גוי נמור לכל דבריו, הוא לכאורה אינו מדויק עפ"י מ"ש ב"ד סי' רס"ח סי' כותית שנחגיגה והיא מעוברת בנה א"צ טבילה. — אכן כבר כתב הגדול מרבכה דאם לא ידעו ב"ד שהיא מעוברת יש לו כזה אריכות דברים עי"ש ובג"ד ודאי הילד צריך טבילה. וחזק ממה שכתבתי לעיל יש בולד הג"ל החשש שמא ייבם אשת אחיו מאמו כמו שפירש"י ביבמות דף מ"ב ע"א ועיין מהרש"א וערוך לנר שם, ואף שאין מייבמן בזמן הזה מ"מ איכא חששא שכתב הנזכר מהר"ק חאד"ע סי' כ"ג, שיפטור אשת אחיו בחליצה, והוא אינו יכול לחלוץ, עיין י"ד סי' רס"ט סעיף ד'.

י"ג.

ש א ל ה :

איש ששהה עם אשה בצפילעהע בלא חופה וקידושין ורוצים לחזור בתשובה ולעשות קידושין אי צריכין פרושה ג' חדשים כדי להבחין בין זרע איסור לזרע היתר.

ת ש ו ב ה :

הנה ה"טו' ב"ד סי' קצ"ו ס"ק י"א רוצה לחדש דאם בא על אשתו שלא טבלה כראוי שצריכה להפריש צ' יום כמ"ש באה"ע סי' י"ג ס"ה בנר ואשתו שנחגיגה, ורק בעברו על איסור דרבנן מיקל, וא"כ היה מקום להחמיר גם בנ"ד. אמנם הבאה"ט הביא שם בשם נקה"כ דח' קוש' ה"טו' דשאני התם דכיון שנזרע שלא בקדושה לאו ישראל נמור הוא רבכמה דינים חלוק הוא מישראל כראיתי בס"י רס"ט אבל אפילו נולד מן הגדה קי"ל רכשר עכ"ל וכ"כ הב"ש באה"ע סי' ד' ס"ק ס"ו וז"ל (ולד מן הגדה) כשירה אפילו לכהונה וכו' וכוה ניהא מ"ש ב"ד סי' קצ"ו אם שמשו חוק ו' נקיים לא אמרינן דחמתין ג"ח ואח"כ תסבול כמו בנר וניורת כי ליכא כאן חשש איסור כ"כ שהצרך הבחנה ובט"ו שם הניח בצ"ע ולק"מ. — ומעתה בנ"ד דאיכא עוד חשש שישמשו באיסור ועוד דהאשה חולנית ואינה ראויה להתעבר פשיטא ופשיטא שאין לחוש לדעת ה"טו' כלל, ובפרט רבלא"ה יש לסמוך על הנקה"כ וב"ש נגד ה"טו'.

י"ד.

ש א ל ה :

אחר נשא נכרית ברתיהם ועתה היא רוצה להתגייר ולהתקדש כרת משה וישראל, אם מותרת להתקדש מיד או צריכה להמתין ג' חדשים.

ת ש ו ב ה :

גונא ריון רומה לגונא ריפת תואר דפסק הרמב"ם פ"ד מה' מלכים ה"ו צריכה להמתין ג' חדשים ונושאה בכתובה ובקידושין. ומה דאמרינן ביבמות ד' מ"ו ע"ב מטבילה ומותר בה מיד כבר כ' הכ"מ שם ר"ן ה' רלאו דוקא דהא צריך להמתין ג' חדשים משום הבחנה. וכיון שכן אין ג"מ דאפילו ידענן שאינה מעוברת צריכה להמתין דאפי' גר וניורת שנחגיגה צריכין הפרשה ג"ח כראיתא

ב"ר סי' רס"ט ובאה"ע סי' י"ג ס"ה, והרגול מרבכה מקיל רק בוקנה שאינה ראויה לילד כלל, אבל בלא"ה אין להקל. וכבר כתבתי לענין דבר זה באריכות לעיל.

אמנם ראיתי בקונטרס כתורה יעשה ח"ב דף כ"ד ע"ב שיש רבנים מתירים שא"צ להמתין וע"כ אם אין שומעין לנו להחפוש ויש חשש שיבעל בזנות שלא ע"י קידושין אפשר דיש לסמוך עליהם ולהתיר.

ט"ו.

ש א ל ה :

אשה אחת רוצה להנשא מיד אחר קבלת הגט, ואינה רוצה להמתין צ' יום בשום אופן, ואם לא יסדרו לה קידושין חשב עם בעלה ע"י ציפילעהע בלא קידושין, כי לא איכפת לבעל ולאשה בקידושין כלל, אם יש להתיר לסדר לה קידושין כדי לאפרושא מאיסורא שלא חשב עם הבעל בלא קידושין, וכפרט מאחר שהאשה הנרשעה כבר נפרדת מבעלה הראשון זמן רב, ואין כאן חשש שמא מעיברת היא.

ת ש ו ב ה :

רעתי אינה נוחה בהיתר זה, כי מה שכי' מר שנסיע לבטל תקנת חכמים רהמתנה כדי לאפרושא מאיסורא שחשב עם הבעל בלא קידושין. הנה אף שאין מגלין דבר זה אלא לצנועין, לא ידענא אם יש בזה איסורא רבה כל כך שיושב עם אשה בציפילעהע בלא קידושין, רלכאורה יש לדמות דבר זה ליושב עם פלגש, ואף שאין אני מתיר פלגש מפני כמה טעמים שאן צריך לפרשם, ג"מ הרי חוינן רבשאוול יעבץ ח"ב סי' ט"ו מתיר פלגש אי"כ איך נתיר לעבור על תקנת חכמים כדי לאפרושי מדבר שאפשר שאינו איסור כלל. — איברה ראין לדמות נושא אשה בציפילעהע בלא קידושין לנושא פלגש, רנושא פלגש אינו רוצה שחאה אשתו ואינו מבטל דין תורה או דין דרבנן, אבל נושא בציפילעהע הוא רוצה שחאה אשתו לכל דבר ואעפ"כ אינו מקדש אותה כרת משה וישראל, וא"כ מבטל בפומבי דת משה וישראל וע' בשו"ת בית יצחק סי' כ"ט רזה אף לראב"ד איסור ראורייתא. אמנם כל זה אם יש לדון להתיר דבר זה, וראי אין להתיר אפילו בשעת הרחק גדול, אך אם נדון לסייע לבטול תקנת חכמים כודאי כדי להפריש מאיסור זה, נאמר איפכא אולי אין זה איסורא רבה וע' בספר יר דור להנאון מקארלין ח"א צד 4 שכתב אם מקיים הפילגש לשם אשות אך טעה שלא קדשה אין בו איסור וכ"כ המל"מ פ"ה מא"כ ה"ב בשם הריב"ש. ולמה נעשה איסורא זוטא וראי לאפרושי מזה שעכ"פ מירי ספיקא לא נפקא.

שנית אם נסדר קידושין באיסור דרבנן, כדי למנוע שישבו ביחד בלא קידושין כל פושעי ישראל יכול להכריח את הרב שיסדר לו קידושין תיכף אחר הגט, אם יאמר לו שאם לא יסדר לו קידושין ישב עם אשתו בלא קידושין, וא"כ נחת תורת כל אחד בידו, ומה שהיתה נפרדת מבעלה זמן רב לא מהני מירי דכבר פסק בש"ע סי' י"ג דאף אם היה בעלה כמרינת הים ואף אם נתאלמנה או נתגרשה מן האירוסין צריכה להמתין צ' יום.

ועוד בה שלישיה כי שמעתי אומרים שבעלה השני כבר בא בזנות על אשה זאת קודם שנגרשה מבעלה, וא"כ אסורה לבועל מראורייתא, ואם לא

נחברר זאת ע"י עדים עכ"פ נראה והבעל נטען על אשה זאת, (וע' אבי"ע סי' י"א) וא"כ בוראי אין לסדר לו קירושין, ואם ילך אל רעפארס-דרב, הווא יסדר לו קירושין אין אנו אחראין ברב. ויען שנצרכתי למהר בחשוכה אין לי פנאי לעיין ברב.

ט"ז.

ש א ל ה :

מהרב מו"ה משה יאקאבואהן אברק"ק ננעוען וז"ל: בליל י"ג אלול שנת תרס"ד האיש שמואל קראפלעוויקי נמצא מת מרוצץ לנחחים על מסלות ברזל רחוק מעט מן המקום אשר העגלות תעמורנה מסיעתן, כי העגלות עברו על האיש ותמיתנה אותו (ולפי האומר השליך עצמו שם כדי לאבד עצמו) ובי"ד נקבר בחוקת שהוא אותו איש והספרנו עליו מאחר שלא ראה איש שמאבד עצמו לרעת ונחאבל עליו ואמרו קדיש (ע' תשוב' ח"ס אה"ע ח"ב סי' ק"מ אות ג'). ואני צויתי את השומרים ואנשי ח"ק שיסתכלו היטב על חלקי המת אם יכירוהו בפניו או בסמנים אחרים. וביום ה' ו'ך תשרי נבינו ערות משני השומרים ועל סמך נביתה ערות הוזהר נ"ל ברור ראשת המת מרת איירל מותרת להנשא לאיש אחר כי מלבד המצח והאף והלחי אשר רי בהם כמבואר ביבמות ק"ך גם העין והפה והסנטר והזקן היו קיימים וכן צלק הפאקקען הוא בלתי ספק סימן מובהק ובפרט בזמננו וכו' וכו' ולפע"ד הוא יותר מובהק מרושש שמצומצם מקומו (ע' ק"ע סי' ר"א מחשוב' הרב ב"י) (וע' ח"ס סי' צ"ג שהביא תשרי ב"י, אך מוכח שלא על ה' בית יוסף רעתו). — ומה שלא נמצא רק חצי הפנים (וחצי לא דוקא רק אינו כל הפנים, שרוב הפנים קיים האף והפה שלמים) לפע"ד אינו מחליש הסימן דמה שבי' המור אין מעידים עליו אא"כ ראו פרצופו עד פרחתו וחוטמו פירושו שכל אורך הפנים צריך להיות קיים ולא סגי אם יחסר חלק למעלה או למטה אבל אם כל האורך אפילו רק מצד אחד קיים מעידים עליו, ואף שלא מצאתי חילוק זה לבי אומר לי והחוש מסייעני שכן הוא וכן בחכמת הציור והפתוח שמציירים ומפתחים וביחוד במטבע פרצוף אדם מצד אחד (פראפיל) ומכירים אותו בבירור ואף אם מצד הכרה ע"י ט"ע אינו אבל מצד סי' מובהק. אמנם עיין מהרמ"ש סי' מ"ז כאמור למטה. — ונוסף לזה כל הענין נתן שלהמית עצמו יצא מביתו כי קודם צאתו הריק כליו והניח על השלחן מורה השעות וארנקי שלו וכן קרע בחרר מסחרו כל הכתבים הננועים בעניני עצמו, ושביעות האחרונים לפני המקרה ועפו פניו וכו' וכן ספרו נכרים לפי תומם שבערב הוה, אשר בשעה תשיעת מצאוהו, ראוהו בשעה שמינית מתנודר אנה ואנה כאיש אשר רוח רעה אחזתהו במקום עמידת העגלות על מסלח הברזל עד שקרוב לזריא הוא שבתמהון לבב עשה את הדבר המר הזה. — ונוסף לזה שלא נשמע בכל הימים אשר עברו מאז ועד עתה שאיש אחר מסביבות נלילנו נאבד חוץ ממנו ונוכל לומר הוא נמצא הוא היה וכו' עכ"ל השואל.

והרב הג' הראמבורג השיב כי אין כאן הכרה בט"ע אחר שלא היה לפניהם כל הפנים של המת, והראה מקום על מהר"ם שיק סי' מ"ז, אף שבה יסודו על ריוק קלוש. — אולם כי רמ"ם סי' מובהק הוי אף בחצי פנים וחמך יסודותיו על ר"ת בספר הישר הוצאת מקיצי נרדמים סי' צ"ב. וכל החולקים עליו אילו ראו דבריו שכבאן היו מורים לדבריו. גם הנוכחי מה"ק סי' נ"א

דף נ"ה מראה שלא ראה דברי ר"ח, וכן בנו במה"ח סי' ס"ב. ונוסף על זה שהעירו שהיה לו צלקת בפנים, וע' ט"ז סי' י"ז ס"ק ל"א רצלקת בצמצום מקום הוי סי' מובחק.

ועל מה שבי' השואל דמכירין גם חצי פרצוף במטבעות כ' הרב הנ"ל דזה אינו אלא בדרמי וב"ש סי' י"ז ס"ק פ"ז כ' ראינו מועיל בדרמי בערחת אשה. גם לא יחזיק לומר כדעת השואל כאן נמצא כאן היה אף שנובי"ק סי' מ"ז רצה לחדש כן, אך כשו"ת עטרת חכמים סי' ו' השיג עליו בדברים נכונים וע' תב"ש סי' ס"ג סע"ק מ"ו. ע"כ קצור דברי הה"ח דהאמבורג.

א) והרב הגאון דקאונא (מ"ה הירש ראב"מ נאווויטץ) כ' בענין זה חשובה ארוכה 20 דפין גדולים וזאת חמצי' דבריו: עמ"ש הגאון דה"ב רחצי פרצוף הוא סי' מובחק עפ"י סי' ר"ח, כ' דגם לר"ח בענין פדחת ולחיים וחוטם וכשחסר צד אחד משלש אלה לא הוי ס"מ, ומפורש זאת בירוש' יבמות פט"ו ה"ג ר"אין מעידין אלא על החוטם עם הלסתות (כלשון רבים). ואין לומר בירוש' לשיטת' דלא בעי פדחת אבל לדירן רבעי' גם פדחת סני כחצי דהא בהכרח בכורה די רק כפרחת וסני ברוב כמ"ש סמ"ע ח"ט סי' רע"ז ואם הוי מחצה ככולו היה די במחצה וא"כ לירוש' דדי כפרצוף וחוטם ג"כ לא הוי להצריך ב' לסתות אלא וראי' דמחצה אינה ככולו. וכיון דבהכרח בכורה לא הוי מחצה ככולו כש"כ בענונה ע' בכורות מ"ז וכו' ועוד דרוב הפוסקים חולקים על ר"ח (ומובח מירוש' פט"ז ה"ג דלא כר"ח).

ב) ואם חסר רק מקצת מהפרצוף כ' בעל קהלת יעקב דרובו ככולו לענין ענונה כמו לענין בכור. אמנם אם חסר לחי אחת כולו אין להקל גם לדעת הקה"י, ומה שהבי' הרב השואל ראי' מחצי הפרצוף במטבעות דשם צייר אומן חכם לב וע"י אדם אפשר לצמצם, ויש להכביל בין החיים ובין המתים, וע"כ אין להחיר ע"י הכרת חצי הפרצוף.

ג) ומה שרצה להחיר הרב השואל ע"י כאן נמצא כאן הוי כבר העיר בצדק הרב דה"ב דכאן דיש חוקת איסור א"א אין לסמוך על זה וגם בליכא חוקה פ' בא"ח סי' תל"ט כרשב"ג דל"א הכרח שנמצא הוא שנאמר. (ר) ומה שרצו להחיר ע"י סי' צלקת מהפאקקען הנה כמה אחרונים

החמירו, ע' ק"ע ס"ק ל"ב וס"ק ר"מ וגם למקילין בעי צמצום מקום, וכאן אין צמצום מקום, וע' ב"י המובא בק"ע ס"ק ר"א דלא התיר אלא ע"י צירוף דעת החוס' והרא"ש, וע' ק"ע ס"ק קכ"ד. ובמחנ"י אמרינן אין מעידין וכו' אע"פ שיש סימני' כגופו ובכליו הרי דאם חסר מהפרצוף וכו' אינו מועיל גם כשיש סימני' כגופו, וע' נובי"ק ס"ס ל"א בשם עה"ג.

ה) ובכל זאת פתח ה"ג דקאונא בהחירא כמה שאמרו הנכרים שההרונג נמצא שעה אחת קודם מתגורר בין העגלות וא"כ הוא היה על אותו הדרך ומאיש אחר שהלך שם לא נשמע ובק"ע ס"ק רכ"א בשם המכ"י דאם הלך באותו דרך וגמצא הרונג שם מראורייתא חלינן שזה הוא הנאכר דאם איחא שהנאכר ניצול היה נודע מקומו וע"כ אם נשאל לא תצא. — והשב יעקב במאור דברי המכ"י שמוש קבר שנמצא הוא שנאכר, ואחרונים משנים עליו דבחוזה איסור א"א ל"א זה ובשגם דפ' בא"ח סי' תל"ט כרשב"ג, אולם סברת המכ"י עפ"י אומדנא דאם היה ניצול הוי נודע מקומו וכדעת התה"ד כרמ"א סעיף ט"ז וכוונ' שיה' עין יצחק סי' מ"ב, וע' ח"ט סי' נ"ח וסי' ס"ה ובזמן הזה שיש בי דואר וטלעגראף יש לדון דאם הוי ח"י מוריע וכ"כ עין יצחק הראשון,

וע' רש"י כתובות כ"ב ר"ה ברי ל'. ומאחר שע"י אומרנא יצאה מאיסור תורה אמרינן ככר שנמצא ככר שנאמר כמ"ש הסוד בחמץ שביטלו וע' עין יצחק סי' מ"ב. — אך יש חולקין על השב יעקב רבענונה ל"א זה שנמצא הוא שנאמר ומפרשים רב"ר המבי"ט באופן אחר כמו בשב שמעתתא שמעת' ז' פ"ט ותמה שם על המבי"ט וכן בנוב"ק סי' מ"ו. — אך לפי מה שהביא המבי"ט הסברא ראם ה' ניצול היה מוריע ניהא. — והש"ש שמעת' ז' פ"ו ו"ח האריך ברב"ר המבי"ט, והאריך בסוגי' רתרי יצחק, ומרב"ר יש לר"ן ראם נמצא ההר"ג בעיר מגורו ומאותה העיר לא נעלם שום איש אחר יש להחיר אשתו רבנמצא במקומו ממש עריף מרוב וכ"כ סמ"ע ח"מ סי' רנ"ט ס"ק ו' וש"ך י"ד סי' קכ"ט ס"ק כ"ו ומ'. וא"כ ה"נ אם נמצא בעיר יש להחיר פשוט ומ"ש הב"ש סי' ס"ב רוקא בעיר משומרת סמכ"נ רלא יצא אחר וכו' כנ"ר אין לחוש לזה גם לב"ש ראם ה' כן הפאליציא ה' ירעה מזה — וזה מכש"כ מ"ש מהריב"ל ק"ע ס"ק ע"ז ע"ש וע' בתורת נישין סי' קל"ב ס"ק ר'. —

(ו) אך בהשאלה לא נאמר שנמצא בחוך העיר, ועתה יש לחקור אם נמצא קרוב לעיר, ומכל המקומות הקרובים לא נשמע שנעלם איוה איש. וע' בסוגי' ררוב וקרוב כ"ב כ"ג רק"ל הלך אחר הרוב. אך כל זה אם אין כאן הסברא ראם ה' חי ה' מוריע, אך בשיש כאן סברא זו אמרינן כ"ב כ"ר בחצבא רחמרא (וע' תוס' שם) מוכח שסברא עריף מרוב, וע' ב"ח תשובה סי' ע"ב ותשובת מהר"ם סי' כ"ה, ובנוב"ק סי' נ"א. — וא"כ כשנמצא קרוב לעיר ג"כ ע"י קרוב וסברא זו האשה יצאה מאיסור תורה (ובניר"ן רמב"ט לא ה' קרוב רק רחוק ממקום רירתי). וע"כ גם נמצא סמוך לעיר יש לר"ן בצירוף סברא ראם ה' חי ה' מוריע.

(ז) אמנם יען כנ"ר היו ההר"ג קצת חסר ריעה וכוה אין כאן סברא רה"י מוריע. ע"כ צריכין לר"ן בטעם אחר. הנוב"ק סי' מ"ו חולק על המבי"ט אך כ' אם ירוע שקורם שבא ההולך למקום הזה לא נמצא נהרג במקום זה יש לר"ן כאן נמצא כאן ה'. והש"ש שם' ז' פ"ז השיג על הנוב"ק. והקהלת יעקב סי' י"ז רחה רב"ר הש"ש במה שפ"י לכות רמב"ן. ולפי רעת הקה"י מה שפ' הרמב"ן כיצחק מקורטבא הוא משום שבקורטבא ירוע שמו ושם אביו לכן לא חששו שמא יש גם בהשירות איש ששמו ושם אביו כזה. ולפ"ז יש לר"ן אם נמצא הר"ג במקום שירענו שה"י שם ופרחתו שלם שמועיל בהכרת בכורה אף רנבי ענינא אינו מועיל, (וע' ש"ש שמע' ז' פט"ז רלפי המררכי ותו"ט רכשמעיר בפ"י ש מ"כ ר ב"ט ע' את האיש שזה הוא, מהני גם פרחת לבר) ולר"ת רק מררכ"ן צריך פרחת עם הלחיים וחוטם. וא"כ כשנמצא הר"ג במקום שה"י שם בוראי זכל רואיו מכירין אותו בפרחתו, אין לחוש שמא גם בהשירות ה' איש עם פרחת כזה ראין ספק מוציא מרי וראי. ומה שבשירות לא מהני סי' אמצעי פרחת עריף מס' אמצעי רהא מהני בהכרת בכורה. ומה שפרחת אינו מועיל אף בצירוף סי' שבנופ"א אף להסוכרין רב' סימני' אמצעים הם כסי' מובהק, הנה זה אליבא דרינא רבעיגונא בעינן רוקא כל הפרצוף ובאין כל הפרצוף שלם לא נחשב גם לצרף עם סי' אחר, אבל כהא רשירות מציות כיון רפרחת מהני גבי ככור אמרינן אין ספק מוציא מרי וראי כרלעיל. ולפי זה יצאה האשה כנ"ר מספק ראורייתא ע"י שירות שבעלה ה' במקום שנמצא ההר"ג שעה אחת קורם שראו ההר"ו במקום זה והכירו אותו ע"י חצי פרצופו שיש לר"ן שהוא שה"י במקום הזה הוא חנהרג במקום הזה מטעם כ"נ וכאן ה' כמ"ש הרמב"ן רהלכה כרביא כיצחק מקורטבא מטעם כ"נ וכ"ה. וע' ב"מ כ' ע"כ תוס' ד"ה איסורא ממנונא ותשו'

רע"א סי' ק"ז, ובג"ד החשש שמא היה גם אחר שמא גם אחר ה' לו פרחת וחוסם כשמואל קראפלעווקי וראי רק מררבנן.

ח) אך לכאורה אין לרדן בג"ד כ"ג וכ"ה רכ' רמב"ן רבשומשמן חיישינן שמא פינן ולא כ"ג וכ"ה משום דרגילין לפנות, וכאן נמי ראו אותו רק שעה אחת קודם, ורגיל לפנות משם. אך זה אינו דאם ה' אותו שמואל שלם ברעת' לא היינו צריכין להחזקה כ"ג וכ"ה כדלעיל אות ה', ורק מפני שהוא חסר ריעה צריכין אנו לכ"ג וכ"ה, ובחסר ריעה שיש כמה הוכחה שרצה לאבד את עצמו וכראיתא בהשאלה שפיר יש לרדן כ"ג וכ"ה דאינו רגיל לפנות. — ואף שהח"ס אה"ע ח"א סי' ס"ט פליג על גובי"ק סי' מ"ד שרוצה להחיר מפני שהכין עצמו למות, וכ' דעביר אינש דגוים כשבעות מ"ו ע"א — כל זה לא שייך בחסר ריעה, דנמא לזה בסנהדרין ס"א ע"ב בנסיח שאמר שיעבור דחייב המסית עיי"ש. וא"כ גם לח"ס כיון ששמואל קי הכין עצמו למיתה מחזקין דהמת הוא זה, רכ"ג כ"ה ואינו בגדר רגיל לפנות.

ט) אמנם כל זה הוא לרעת הקה"י באות ו' אבל לרעת הש"ס שמפרש רעת הרמב"ן מטעם קורבא דבמקומו ממש, בלא נמצא במקומו אין לרדן כ"ג כ"ה רחוקה זו לא מהני אפילו בממון להחזיק וכש"כ בעונא, וא"כ נסחר היתר הנ"ל וצריכין אנו לרדן דין אחר.

והוא ריש כאן סברא אלימא לילך בחר קרוב ולא בחר רובא דעלמא. כי איש שלם ברעת נזהר מלילך במקום שהולכין ענלות הקיסור (ע' חוס') כ"ב כ"ג ע"ב רבני ארם נזהרין שלא יפלו מהם היונים ובסברא זו מוציאין מיר המוצא אף שרובא דעלמא מסייעין לו). ורק באיש חסר רעה יש לחוש שהלך שם, וממילא לית לן רובא דעלמא כי חסר רעה או מאבד עצמו לרעת הם מיעוטא דמיעוטא, ויש ליזל בחר קרוב. ואם היה נעלם איש אחר במקום אחר ה' ידוע כפי נימוסי המדינה, וזה כש"כ כמה שכי' מהריב"ל בק"ע ס"ק ע"ז בה"י שם המנהג להכריח. ובג"ד יש לסמוך על שהפאליציאי לא הוריעה שיעלם איזה איש אחר מהגליל, ויש כאן קורבא דמוכח וכנחל יצחק סי' מ"ו וגם בעין יצחק דהיא דליכא רובא דעלמא סמכינן בעונא על קורבא דמוכח, דקרוב עריך מחוק א"א. — ועיי' שבוראי איזה חסר ריעה ה' שם בין הענלות יש ג"כ חיזוק לסברת כ"ג וכ"ה, כמו כיצחק מקורטבא אין חוששין שמא כשיירות ה' איש אחר ששמו ושם אביו כן, גם כאן אין לחוש אולי ה' כשיירות איש אחר חסר רעה או מאבד עצמו לרעת, כי שמואל קי' הוא וראי, ואחר הוא ספק, ואין ספק מוציא מירי וראי. וע' נישין י"ט ע"ב מוזהר ביני דני לא שכיח, וכן לא שכיח במקום מהלך הענלות חסרי ריעה. ועכ"פ יצאה האשה מירי ספק דאורייתא.

י) והנה הנוב"ק סי' כ"ט העלה דבאין ספק דאורייתא כנון במים שאין להם סוף מהני סי' אמצעים, וע' חשו' רע"א סי' ק"ז שמחמיר, וגדולי אחרונים מקילין, וכן מקילין דאין חוששין לשאלה בסדר"ב. ולפ"ז יש לרדן גם בהכרת חצי פרצוף דיון דלר"ת א"צ לא הפרצוף רק מררבנן כמו האבע"א בבכורות מ"ו ע"ב, וא"כ היכא דבלא"ה אינו אלא ררבנן, לר"ת א"צ כל הפרצוף. ומה שרמב"ם פ"ג מה' גירושין הכ"ב החמיר רגם במשאל"ס בעינן פניו וחוסמו הוא לשיטתו דמח"ת בעינן כל הפרצוף משא"כ לר"ת, והח"ס כס"י מ"ו והב"ש כס"ג ע"ז כתבו ריש לצרף רעת ר"ת עם שאר אומדנות, וכן יש לסמוך באיסור ררבנן על דעת המרדכי והתוי"ט לעיל אות ו' דהיאך שמעירין שהכירו את האיש בטבע' מהני גם פרחת לחור. אך לא רצה ה"י דקאזונא לסמוך על כל אלה הדעות שהם רבירים חרשים

יש הוכחות נגד המקילין דגם כשיצאה מספק ראורייחא אין סומכין על פרתח לחור, ודין דמררכי ותו"ט הוא ג"כ מחורש שלא הובא בפוסקים ואין לסמוך ע"ז אף באיסור דרבנן.

(יא) ולהחיר האשה לכתחילה אנו צריכין לסי' הפאקקען, וע' ח"ס א"ע ח"א סי' צ"ב (צ"ג?) שלא סמך ע"ז מפני שבזמנו ה' חולי זה מצוי. — אך בזמננו אינו מצוי, ואף לח"ס הוי לכה"פ סי' אמצעי, ובנ"ד גם סי' אמצעי סני, דבררבנן סומכין על סי' אמצעי כנוכ"י סי' כ"ט. וגם בין העגלות הוי כאין שיירות מצויות וכ' חכ"צ סי' קל"ד רבאין שיירות מצויות סני סי' אמצעי, וכ"כ קה"י סי' י"ז ראם ידוע שפלוגי הלך בעיר במקום שאין ש"מ ונמצא שם הרגו סני בסי' אמצעי. ולפי מ"ש הש"ש שם' ו' פ"ט רמה שהצריך הח"ץ סי' אמצעי דקא שאין ידוע שבעל האשה הלך בדרך שנמצא ההרגו, אבל כשירוע שהלך בדרך זה ואין שיירות מצויות שם לא בעינן שום סימן מטעם שבי' מהר"א דאין ספק מציא מירי וראי, וא"כ בנ"ד יש להחיר ע"י סי' פאקקען לכל הדעות.

(יב) וכ' עין יצחק סי' מ"ב שגם אם בנרון דהמב"ט רק עפ"י נכרים מסיחים לפ"ת נודע שפלוגי הלך בדרך זה וא"כ נמצא שם הרגו יצאה האשה מספק ראורייחא כמו ע"י אמירת ישראלים כשרים ועיי"ש. וא"כ בנ"ד ג"כ יצאה האשה מס' ראורייחא. — וסיומא דמלתא כיון שאין כאן סי' ראורייחא כרלעיל עפ"י כל ההוכחות והאומרות — מותרת היא לכתחילה ע"י סימן הפאקקען וע"י הכרת חצי הפרצוף שיש לצרף לסניף רעת המררכי והתו"ט לעיל אות ו'. ע"כ חוכן דברי הנאון דקאוונא, ועתה אענה גם אני את חלקי להיות סניף לאריות:

(1) הנה מ"ש הנ' דה"ב רלפי ר"ת הכרת חצי פני איש הוי סימן מובהק, באמת ר"ת לא דבר אלא אם יש כל הפרצוף עם פרתח וחוטם וכמ"ש הרב דקאוונא נ"י. אך מ"מ הא כתב ר"ת ראם יש לו ט"ע בשאר חלקי הראש עם הנוף או רובו מעירין עליו אפילו חסר חוטמו ופרחתו, ובנ"ד הרי רוב הפנים קיים והאנשים מעירין שמכירין אותו בט"ע. ומה גם שלפי המררכי והתו"ט שהובא בש"ש שם' ו' פט"ז אם הוכר בט"ע גם פרתח לחור מהני. ומה שטוען הנ' דקאוונא רוב הפוסקים חולקים על ר"ת מצאתי לו חבר להנ' דה"ב שגם הבעל ערוך לגר אחרי שהביא דברי ר"ת בס' הישר ושבוה מתורצים כל הקושיות שהקשו על ר"ת מסיים וז"ל ולכן שיטה זו של ר"ת היא סמיכה רבתי במקום שיש עוד צדדים להחיר ולשון ר"ת מובא ג"כ בא"ז ח"א סי' תרצ"ב.

ומה שנוגע לענין חצי הפרצוף לש"י ר"ת ג"ל כיון דלר"ת פרצוף עם החוטם מטעם סי' נגעו בה ריש לו סימן דפרצוף זה רומה לפרצוף של בעל האשה, א"כ אם חצי הפרצוף רומה לו גם חצי האחר רומה לו רשני חצי הפרצוף כרוב בני אדם רומה להררי ויפה אמר הרב דנגעונו ראנו מכירין הפרצוף במטבעות. ומה שטען הרב דקאוונא דמטבע הוא מלאכת אומן חכם לב לא הבינתי אטו אומן חכם לב ידוע לצייר יותר טוב מהטבע עצמו, והלא כאן ראו העדים החצי הפרצוף עצמו כאשר צייר אותו הטבע! ומה שהרב נ"י רוצה לחלק בין חיים למתים לענ"ד אינו דקורם ג' ימים אפשר להכיר מה כחי דהוי המשהגה לא אמרה ראין להעיד קורם ג' ימים. — אמת שמירושלמי יש קושי חזקה על ר"ת וכבר הקשה כן בשירי קרבן. אך לענ"ד ר"ת היה סובר דיש פלוגתא ראמוראי בזה בירושלמי דר' אמי ראומר הושיב עליהן משמרות סובר דבכתבת חוטם אפשר להעיר עליו ופליג על ר' אבא בר כהנא ראומר העביר

חוטמן. — ומלשון רבים לסתות אין ראי' ולא סני בלסת אחת דרב מפרש לשון פנים רמתני' דסני בלסתות וא"צ פה ועינים ונקט לישנא רמתניתן לשון רבים. גם הרה"ג מו"ה נפתלי צבי בערלין וצ"ל בשו"ת משיב דבר חלק ר' סוף סי' כ"ד פוסק דלא בעינן כל הפרצוף אלא לחי אחד עם החוטם סני.

(2) האי סימן צלקת מהפאקקען הוי לכל הפחות סי' אמצעי ואפשר דהוי סי' מובהק משום דבומננו לא נמצא כזה אפי' בא' מני אלף וכמו שהעיר ע"ז הרב רק"ק נגעזען נ"י, ולשיטות רב' סי' אמצעים הוי בסמן מובהק פשיטא דסי' צלקת עם הכרת רוב הפנים הוי ג"כ כסי' מובהק. ומה שטען הרב דקאוונא נ"י דבמתני' קחני אין מעירין אלא על פ"פ וכו' אעפ"י שיש סימנים בנזפו ובכליו הרי דאם חסר כהפרצוף וכו' אינו מועיל גם כשיש סימנים בנזפו, אמת שכן הוא ריהטא רמתני' וכן פ"י בנובי"ק סי' ל"א. אולם הרה"ח בספר הישר לא פירש כן אלא ה"פ אין מעירין על סימנים אלא על סי' פרצוף פנים עם החוטם, ואפילו יש סימנים אחרים בנזפו ובכליו אין מעירין, וכמו שכתב הערוך לנר ביבמות שם.

(3) נוסף לזה דאזרא לה איסור דאורייתא וכמו שהעלה הרב דקאוונא נ"י עפ"י סברת המבי"ט הובא בקו"ע ס"ק רכ"א ועפ"י מה שביאר בשב יעקב סי' י"א דבריו, וכן בשו"ת שבות יעקב ח"ג סי' קי"ד ומה שרח"ה בנובי"ק סי' מ"ו כבר יישב בנו בשו"ת שיבת ציון סי' ע"ט עפ"י מ"ש נובי"ט סי' נ"ט דאם נמצא במקום שנמכר שם ממש אפי' רשב"ג מורה דאמרינן האי שנמצא הוא שאבר, ועפ"י מה שכתב בשו"ת מהר"י אסאד סי' ו' דאף שאין ידוע המקום מצומצם כיון שבתוך שעה שנראה שם נמצא מסתמא נראה באותו מקום ממש או סמוך לו. וגם היטב לדבר הרב דקאוונא שיש סברא שאם ה"י חי היה מודיע (ע' רש"י כחובות כ"ב ע"ב ר"ה ברי' ל'). ומה שרח"ה דבחסר דיעה אין לומר כן לענין דאין זה רחיה דאף אם ראה אותו איזה זמן בפנים וזעפות לא הוחזק עדיין בשוטה שאין לו שעה צלולה והוי לכל היותר כעתים חלים ועתים שוטה, והיה מודיע בשעה שהיה דעתו צלולה, וכנראה רק מפני שאיבר עצמו לדעת הוכיח סופו על תחילתו שהי' חסר דעה, אם ה"י חי' לא הוחזק כלל כחסר דעה. ועוד דאם הוא לא היה מודיע הפאליציא היתה מודיע' שהאיש הנאבר שהחזיקו אותו למח נמצא מטורף בדעתו באיזה מקום, כי כן הוא הנימוס. ומרלא נודע בלחי ספק לא נמצא האיש בשום מקום, ועוד דאם אחר היה נאבר ונהרג ג"כ היתה הפאליציא מודיעה ואח בעלי היום. ובומנינו בארצות היישוב והקולטור לא נאבר איש בלחי שבזמן קרוב נודע מזה ונתפרסם בכל מכתבי עת. וזאת אומרת דמוכח דודאי שקול יותר מסברת דאם היה היה מודיע בזמן המבי"ט.

והנה רש"י בכתובות כ"ב ע"ב פ"י באומרת ברי' לי שאילו היה חי היה בא וביבמות פ"ח ע"ב פ"י ברי' לי שיש לי סימנים (פ"י ורואה אני שזה שבא אין לו סימנים הללו). וכפר פ"י הר"ן מה חזיקו לרש"י שלא לפרש פשוט שהיא אומרת שראתה שמת בעלה, ופשיט דרש"י לא היה יכול לפרש בכתובות כביבמות, וגם ביבמות לא שייך לפרש שאומרת אילו היה בעלי חי היה בא מקודם לכן, דכיון דבעלה בא וראי' נותן טעם או אמחלא למח לא בא מקודם. עכ"פ רואין אנו שלש' רש"י די באם ברי' לה עפ"י אומרות מוכיחות לפוטרה מאשם תלוי דאומרות כאלה מוציין אותה מאיסור דאורייתא וגם אם נשאת לא תצא. ורש"י נקט אומרת אחת לרונמא וה"ה לשאר אומרות, שכל בעל שכל נוכח כהן שכן הוא, והנה בנ"ד ג"כ כל אחרנוכח בלבו (איוט בייא זיך איבערצינט) שהאיש שמואל קראפלעווקי נהרג, ואין לבו נוקפו כלל, מכח

כמה וכמה אומדנות. ואף שרבנן גזרו שאין לסמוך על זה, מ"מ אין כאן איסור ראורייחא לש' רש'. 4) נוסף לזה שבני אדם לא שכיחי בין עגלות הקיסור וכמו שהעיר הרב דקאנוא, וכיון שהאיש שמואל קראפלעווקי נראה שם ואיש אחר לא נראה שם, אין לחוש שמא גם אחר ה' שם, כי רק מי שהוא מטורף ורוצה לאבד עצמו הולך במקום סכנה כזה. וכן ראיתי בתשובה אחת מהג' מהו' מררכי בער שבסוף ספר שערי תורה ח"א דף קכ"ו ע"ב דיש סניף באם אחר הלך במקום סכנה שלא נחשדו ישראלים אחרים לילך ג"כ שם, ואף שבג"ד אפשר שההרגו היה נכרי, מ"מ במקום שהסכנה קרובה לודאי גם נכרים אינם הולכין, ותולין הקלקלה במקולקל, שזה שהיה מטורף בדעתו לברו עבר שם, וכמו שהחזיק כל זה בראיות מש"ס ופוסקים הרב דקאנוא נ"י. — ומאחר שיש כל אותן אומדנות אומר אני שבשיטות נוכל לסמוך על חכרת חצי או רוב הפנים והצלחת מהפאקען ויש להתיר אשת שמואל קראפלעווקי להנשא לכל גבר דיתציבין וכתוראת הני תרי נאונים שקדמוני. וישבו כ"ד של ג' ויתירוה. לענין נאמנות עכראות בערות אשה ע' חת"ס סי' צ"ד, מהר"ם שיק סי' מ"ב. עין יצחק סי' מ"ו. סי' י"ט באר יצחק אה"ע סי' ה'. שואל ומשיב מה"א ח"א סי' י', מה"ג ח"א סי' קי"ח, בסוף. שם סי' קצ"ט (ע"י טעלעגראף) סי' קצ"ט, סי' ש"ב, בית יצחק סי' ס"ד (וע' בשו"ת כנסת יחזקאל), סי' פ"ד.

י"ן.

ש א ל ה :

אשה שנחתכה רחם שלה אי רשאי הבעל לשמש עמה ואינו אסור משום מוציא זרע לבטלה.

ת ש ו ב ה :

ג"ל דמותר כיון שמשמש כדרך כל הארץ ולא רמי לאשה שיש לה אוטם ברחם בסי' כ"ג דשם אסור משום דוורה בחוץ, וכדאיתא בתשובת הרא"ש שהוא המקור לדין זה, אבל בגיד"ד אינו מטיל זרע לחוץ. וגדולה מזו התיר בתשובת מחנה חיים ח"א סי' ג"ג לשמש במוך. ואף רבבים אוסרים מ"מ מכואר שם באותו תשובה דאם משמש כדרך כל הארץ אין איסור. ומצאתי דבר זה בפירוש ברברי רש"י כיבמות מ"ב ע"ב ד"ה עקרה שפי' דהיינו נטלה אם שלה (וע' פירש"י כתובות ר' ע"ב) ופלוגי שם אי צריכה להמתין ג' חדשים או לא, ומ"מ דברי הכל שמותרת להנשא אע"ג דניטלה אם שלה.

עוד מצאתי זכר לדבר זה בכ"ד סי' קצ"ו סעיף י"ד דפסק שם ביוצא רופן ראמו טהורה מנדה ומויבה. וכ' שם הכו"פ דע"כ מירי שנטלה האם שלה והולד נחתך עם האם דאי נקרע האם הרי היא טריפה ואינה יכולה לחיות כמ"ש הרמב"ם בפיה"ט לבכורות פ"ח. ואי אמרת דבניטלה האם אסור לשמש מאי ג"מ דטהורה מנידה הא בלא"ה אסורה לבעלה. ומ"מ ראי' גמורה לא הוי ר"ל דהש"ע פסק דאין בה איסור נדה וויבה שהוא בכרת, ומ"מ י"ל דיש בה איסור מו"ל, ומ"מ זכר לדבר יש כאן, דכל כזה היה לו לפרש. וכיון שבפירוש מוכח כן מברכי רש"י ג"ל להתיר בפשיטות.

י"ח.

ע"ד אשר הציע לפני שאלת חכם חצי תשובה אורות אשה שסכנה היא לה לשמש כדרכה ובקש מ"כ לה בכחא דהיתירא חקנה שיהא בעלה רש מבפנים

וזורה מבחוץ, וכשאני לעצמי בקשתי ולא מצאתי שום פוסק שיחיר רש מבפנים וזורה בחוץ אפילו במקום שיש סכנה לשמש כדרך כל הארץ. ומה שבקש מעלתו להביא סיוע מרבירי הלבוש סי' כ"ג שהחיר חשמיש שלא כדרכה שהיא לדעת מכ"ח כמעשה ער ואונן ומכש"כ רש מבפנים וזורה מבחוץ, חמיהה גדולה על מכ"ח שהביא ספר רבירי חמורות פרק כל היר ואפס קצתו ראה שם וכלו לא ראה, כי הרואה שם יראה בעליל, שמעולם לא עלחה על רעה הלבוש להחיר חשמיש שלא כדרכה כמעשה ער ואונן. הלא כה ריכר בפירוש שם וז"ל: ולא חוכל לסבול... אם לא מאחוריה פנים כנגד אחור כמעשה כה מה... ככה"נ לא היו בכלל השחתת זרע כיון שהוא דרך מקום החשמיש, עכ"ל הרי שלא החיר הלבוש אלא דרך מקום החשמיש מאחוריה כמעשה בהמה, וכמו שפ"י הראב"ד הפיכת השלחן ונדרים ר' כ' ע"א, כמו שריכר מזה באריכות בשו"ת מהר"י אסאר י"ר סי' רכ"ב. ובפירוש כתב הרב בעל רבירי חמורות וז"ל: והא דקרי לביאה זו שלא כדרכה לאו בדוקא דעיקר ביאה שלא כדרכה ממשככי אשה נפקא לן רשתי משככות יש לאשה (וא"כ ביאה שלא כדרכה לאו במקום החשמיש היא) ולא קרי להך שלא כדרכה אלא בדרך שתוף השם או בדרך השאלה (אם איבערטאנענען זינגע) עכ"ל רבירי חמורות. ולא מצינו שום פוסק דמחיר שלא כדרכה ממש כמעשה ער ואונן אלא או בלא הוצאת זרע או באקראי בעלמא לחד תירוצא רחוס' וא"כ אין לנו שום סמך וסיוע להחיר רש מבפנים וזורה מבחוץ, ולא אישחמיש שום פוסק להמציא חקנה זו לאשה שחשמיש סכנה לה, ולא רברו אלא מהקנה חשמיש במוך.

אמנם מי שמהיר חשמיש במוך יש לו על מה שיסמוך, אף שכמה וכמה גאונים אוסרים ומכ"ח כבר העיר על שו"ת האחרונים המדברים בענין זה, ואוסף עוד שו"ת מחנה חיים ח"א סי' נ"ג ושו"ת אהל אברתם (ממהור"ר אברתם קארפעלעס) סי' צ' ער סי' ק"כ. ואף שאין דרכי להכניס ראשי בין ההרים להכריע במקום גדולים וראשי הפוסקים, מ"מ מאחר שהמהרש"ל ב"ש"ש פ"ק דיבמות סי' ח' פסק בפשיטות כקולת רש"י דמותר ליתן שם מוך לפני חשמיש ובקולת ר"ת דאף שאר נשים מותרות לשמש במוך עי"ש, כראי הוא המהרש"ל לסמוך עליו בשעת הדחק להחיר חשמיש במוך. והרופא ידע ללמד לאשה, איך חתן את המוך שלא תתעבר אח"כ ראייתי בשו"ת נטע שורק סי' ט' שהוא לא רצה לסמוך עצמו על היתר של המחנה חיים, וע"כ גם אני מפקפק בזה. ואם הבעל רוצה לבעול בכל פעם רק בהעראה, נ"ל נ"כ דשרי, מאחר שאינו וזורה בחוץ. אך צריך לשאול לרופא מומחה אם בזה ליכא חשש שחעבר וחבוא לירי סכנה. ומ"מ, כאשר שמעתי בשם רופאים. במוך יש לחקן שבוראי לא תעבר. וא"כ תעשה כן שלום על ישראל (כ"ג אלול ות"ר).

אחר שכתבתי הנ"ל אמר לי הרופא הרב הנדול מו"ה חיים ביעבערפעלד נ"י שהמוך אינו מנין כל כך, ער שבוראי לא תתעבר כי אפשר שאשה תתעבר אפילו אם חשמש במוך. ועל כן נתן הוא עצה אחרת.

א) שיסתום הרופא או חכמה (העכאממע) את פי הרחם בסתימה ראויה (כידוע לבעלי האומנות) Occlusion ובוה אין אני רואה שום צד ונדרור איסור הואיל ואין משחיתין את הזרע אלא שמונעין את הזרע מליכנס לרחם. (א"ה לענ"ד איני רואה היתר פשוט בזה Occlusion ב) חיקף ומיד אחר

החשמיש תעשה האשה חפיפת פנים (אויסשפילונג) במים וחומץ (עססיג' וואססער). ואף שבוה יש צד השחתה, כי ע"י החומץ נחרוע כח הזרע ער

שאינו יכול להוליד מ"מ אין אני רואה בזה איסור במקום סכנה שהרי יש כמה דעות שהיא אינה מוזהרת על השחתת זרעו. עכ"ל הרופא והרב הנ"ל ואמר לי עוד, כי עפ"י רובא דרובא הסתימה לברה שקורין Oclusion מספקת למנוע ההריון (וע"ל הערתו) כי כזאת עושין הנשים בעוה"ר בארץ צרפת, אחרי אשר ילדו ב' ילדים (צוויי קינדער ויסטעם) אולם לוהירות יחירה הוא מצריך אויסשפילונג במים וחומץ.

לענין חשמש כמוד ע' שו"ת יד יצחק ח"ג סי' ט' יו"ד שו"ת מהרש"ם מהר"ק סי' נ"ח ושו"ת זכרון יהודא חאה"ע סי' ג', ושו"ת בית יצחק אה"ע ח"א סי' צ"א ושו"ת פרי השדה ח"ב. נעתק ממ"ע וילקט יוסף שנה י"ג קונטרס כ"א (ט"ו מנחם אב).

י"ט.

תשובה:

ע"ד שאלתו אם יש לאסור לב' אחים שישאו ב' אחיות מחמת צוואת ר"י החסיד הנה כבר כ' הנוכחי מה"ת האה"ע סי' ע"ט שאין כח לר"י החסיד לאסור מה שמפורש בתלמוד להיתר, וע"כ כ' שהחסיד רק לזרעו חקן עיי"ש. ובס' דברי חיים חאה"ע סי' ח' כ' שהדבר ספק אם רק לזרעו חקן או לא (ואין חס' הזה תחת ידי לעיין בו). וראיתי בס' זכרון אברהם סיפור: שני בניו של הגאון ר' אברהם ביננ וצ"ל נשאו שתי אחיות וכשבא הגאון וצ"ל מלחחונה של הצעיר נפל מהעגלה ונמחצה ידו, ואז אמר חתכו: „ראם איזט איין פאטש פאן ר' יהודה החסיד". — עכ"פ ראינו מזה שגם הגאון ר"א ביננ וצ"ל לא רקדק לקיים צוואת ר"י החסיד, ואף שקיבל „פאטש" בעבור זה, עם צריקים שכמותו רקדקו כחוט השערה, אך אין לנו כח לאסור דבר לר"י מה שהתיר התלמוד וכמ"ש הנוכחי הנ"ל, ובפרט שקשורים בעבותות אהבה, ואיך נפריד בין הדברים בורוע. אשר ע"כ נ"ל שיכול להתיר בפשיטות, ובפרט אחרי אשר כבר הורה זקן מור"ר וצ"ל להתיר הלכה למעשה בבניו (הוא הגאון ר' עזריאל הילדעסהיימער וצ"ל) אח"כ מצאתי בקינטרס מר חמי וצ"ל תשובה מהגאון מו"ה שמואל סאלאנט מירושלים תוב"כ בשם כמה נאונים, שאין לחוש כלל להתיר ב' אחים שישאו ב' אחיות.

כ'

תשובה:

בענין א' באוחן נישואין שנעשו ע"י ציפילעהע בלא קידושין כדמ"י האשה יכולה לצאת בלא גט, או אי צריכה גט כדמ"י כבר הלכו בו נמושות. מו"ה מהר"ם שיק בס' כ"א העלה דמרינא יש להתיר בלא גט, אך כתב דלמעשה צ"ע, ואחריו נשא ונתן בדבר הרב מו"ה אברהם קארפעלעס בשו"ת אוהל אברהם סי' ק"ג וכתב שיש לחוש לאיסור חמור של א"א אף בנישואי ציפילעהע משום חוקה אין אדם עושה בעילתו כעילת זנות ואפי' בנשואי נכרי בנימוסי שלהם ונתניירו ונתיחרו בעדים יש לחוש לזה כדמשמע ברשב"ץ הובא בב"י אה"ע סי' ס"ס כ"ז וש"מ סוף פ' הכותב וש"ג וב"ש ס"ס ס"ז וכן באנוסים ומומרים כמ"ש הב"ש וח"מ סי' כ"ז ס"ק ג' ומקנה שם בק"א (ומראה מקום שם על שו"ת ח"ס אה"ע ח"א סי' ק"ח וק"ט). והשיג שם על טעמי מהר"ם שיק שכן שאין לחוש שבעל לשם קידושין. והרב ר' שלמה שיק בחשובות רשב"ן אה"ע סי' צ"ו כתב מאחר

שהחוב עלינו לפרסם שאין במעשה הנישואין ע"פ ציפילעהע שום קרושה ע"פ רח תורה"ק וכל המקרש ארעתא ררבנן מקרש יש לנו לומר שאפילו אם בועל לשם קירושין אין במעשה הזה שום קרושה, וזו מצד נדר וסייג. וע"כ פסק שאינה צריכה גט ולא חליצה, ולענ"ר קשה הרב ר' לומר ררבנן בזמנינו יעקרו הקירושין אפי' אם בעל לשם קירושין מצד נדר וסייג. ומה נענה לרבני צרפת אם יאמרו שרבנן יעקרו הקירושין של אנשים הפוחזים המרמין את נשותיהן ולוקחין ממזנים ועוזבים אותם לאנחות. ועוד הא כמה פעמים אדם אינו לוקח רב לקירושין מחמת חסרון כים ומסתפק עצמו בציפילעהע, ואמנם לא שביק היתרא ואכיל איסורא, אם יודע לו שיוכל לבעול לשם קירושין בערי יחור, אזי עושה כן, ואם נחליט שבכל ציפילעהע אי"צ גט, לפעמים נחיר א"א לעלמא ומה נעשה אם אח"כ יבוא הבעל ויעיר שבעל לשם קירושין ויביא ערי יחור, ואיך נוכל לחקור בכל פעם מאיזו טעם הסתפק בציפילעהע, אשר על כן נ"ל להצריך גט מספק. ורק טוב שיפרסמו הרב ר' שרף מחמת ספק שמא בעל לשם קירושין הצריכו הגט. גם יש לחוש שהבעל יוציא לעז ויאמר שעשה פעם אחת מעשה קירושין, כגון שנתן לה מתנה בפני עדים ואמר רב ר' שחוששין לקירושין, והרי חזינן שגם לענין בפני נכתב ובפני נחתם חוששין ללעז, איברה היכא רא"א להשיג גט אפשר להתיישב ברב ר' להחיר בלא גט אם הוא באופן שאין לחוש שעשה בה מעשה קירושין. אח"כ ראיתי בקונטרס „וכתורה יעשה" שהכריע שלא לחוש לקירושין אך כתב שיש להעריך הענין בכל מאורע לפני גדולי הדור, עיי"ש רף ט"ו ע"א והלאה.

כ"א

ש א ל ה :

תו"ס נ"טין פ"ר ע"א ר"ה ע"מ שחעלי הקשו על רבנן ראמרי ע"מ שחעלי לרקיע אינו גט והיה להם למילף מתנאי בני גר ובני ראובן והיכא שלא יכול לקיימו התנאי בטל ומעשה קיים כי היכי דילפינן מהתם רבעינן שיוכל לעשות ע"י שליח, וחירצו רלא ילפינן אלא שהמעשה יכול לעשות ע"י שליח אבל תנאי אין לחוש אם לא יוכל לעשות ע"י שליח. וקשה רהתוס' הקשו מיוכל לעשות ע"י שליח ועל זה חירצו שפיר רלא ילפינן אלא שהמעשה יכול לעשות ע"י שליח ומה יענו על הקושי' מתנאי כפול והן קורם ללאו ושאר דיני תנאי דילפינן מתנאי בני גר ובני ראובן רהתנאי צריך להיות כפול והן קורם ללאו.

ת ש ו ב ה :

פשוט י"ל רלא הקשו אלא מיוכל לעשות ע"י שליח משום רמשמע רוח כ"ע ס"ל וכמ"ש תוס' בכתובות ע"ר ע"א ר"ה תנאי, אמנם קשה לרש"י רס"ל בניטין ע"ה ע"א ררבנן לא פליגי אדר"מ אלא בתנאי כפול ולא בשאר דיני תנאי ומהו בלא"ה קשה על רש"י מבי"מ צ"ר ע"א וכמ"ש תוס' נ"טין ע"ה ע"א ר"ה לאפוקי. אך גם לשיטת התוס' שם קשה שמתנה ע"מ שכתוב בתורה רנראה מרבירי התוס' שם דילפינן גמי מתנאי בני גר ובני ראובן, ואמאי לא ילפינן גמי רבעינן אפשר לקיימו. ונראה לתרץ קושי' התוס' באופן אחר רהתוס' הקשו בניטין ע"ה ר"ה לאפוקי האיך ילפינן מתנאי בני גר ובני ראובן רבעינן אפשר לקיים ע"י שליח שלא יהי' מתנה על מה שכתוב בתורה רילמא בלא"ה מועיל תנאי אלא רמעשה שהיה כך היה וחירצו משום רכל התנאים הכתובים

רמייתי בקידושין בפ' האומר הוי בענין זה ש"מ רבעינן ממש כה"ג, פירש כיון
לא מישחמיט קרא למימר תנאי בענין שאי אפשר לקיימו ע"י שליח ש"מ רבעינן
כזה אינו מועיל תנאי והנה כל זה ניהא אי לפינן רבעי אפשר לקיים ע"י שליח
אבל אי אתינן למילף רבעינן אפשר לקיימו אמרינן שפיר דליכא למילף מתנאי
בני גר ובני ראובן דהתם מעשה שהיה כך היה וכי תיבא אמאי לא מישחמיט
קרא למימר תנאי שאי אפשר לקיימו זה אינו דאטו קרא בשופטני מיירי דמתנה
ע"מ שתעלי לרקיע וכה"ג. וכי תיבא א"כ מתנה ע"מ שכתוב בתורה נמי האידך
מצנין למילף דילמא מעשה שהיה כך היה דהא גם כאן אין ראייה מכל הכתובים
דהא לאו ברשיעי מיירי קרא דמתנו ע"מ שכתוב בתורה, זה אינו דהא קיי"ל
דנביא יכול לעקור דבר מן התורה לפי שעה או למגדר מילתא וא"כ למא לא
כתיב בקרא פעם אחת תנאי על מה שכתוב בתורה אלא ודאי דתנאי כזה לא
מהני.

כ"ב.

ש א ל ה :

דין קדושין על תנאי שלא תצטרך גט.

ת ש ו ב ה :

שוכט"ס להני תרי צנתרי דרהבא הרה"ג מו"ה משה ווייסקאפף נ"י
והרה"ג מו"ה יהודה לובעצקי נ"י יושבי על מדין בק"ק פאריס יע"א.

ענות כ"י תרביני לבקש ממני הוות דעתי על ענין העומד ברומו של
עולם והוא כי כמה רבני ודרשני צרפת בדעתם לעשות חקונים שעל ידיהן
יתבטלו תורות גיטין וחליצה בין יהודי צרפת ורק על פי שופטי הממשלה
יקום דבר להתיר א"א לעלמא או יבמה לשוק ודבר זה יחוקן עפ"י דינא
לעשות קידושין על תנאי גם תמכו יתרום על הפקעת הקידושין שהוזכרו
בש"ס בכמה מקומות, ד"מ בכתובות דף ג' ע"א ואענה גם אני את חלקי
בס"ד ע"ד זה.

הנה לענין הפקעת הקידושין אמת ויציב הוא אשר כתבו כ"מ שאין לנו
לחדש הפקעת קידושין במקום אשר לא דברו ממנו בש"ס, (ע' שו"ת הרשב"א
סי' אלף קס"ב וסי' אלף קפ"ה) ואם היה כח בידנו להפקיע הקידושין במקום
ענין הלא אין צורך לכל תקנות ענונות, וכל השו"ת בעניני ענונות אך למותר,
כי במקום אשר יראה בעיני הרב או כמה רבנים ששורת הדין והכרעת השכל
להחיר האשה להנשא, יפקיעו קידושיה ויתירו בלי שום פקפוק. ומי שמע או
ראה כזאת בישראל! ורק רבנים אשר נתקו כבר את כל מוסרות הדת
והשליכו מעליהם כל עבותות התורה העיוו פניהם להחיר אשת איש בסכרות
בדויות כאלה אשר אין להם שחר ומתנגדות לכל דרכי הוראות גדולי המורים
עד היום הזה ומהרסות עקרי הדת עד היסוד בם. הלא עינינו הוראות כי
אף שהחירו חז"ל אשה עפ"י עד אחד (ע' רמב"ם סוף ה' גירושין) מ"מ אם
בא בעלה אמרו תצא מזה ומה וכל הדרכים האלו בה, ואפי' נשאת עפ"י
תרי עדים לא בעי למיעבר עוברא במאי ה"ל למיעבר (יבמות צ"א ע"ב)
ולא עלה על רעתם לימר בענין זה אפקעינהו רבנן לקידושין ונשאת בהיתר וגם
חולד כשר, אלא ודאי שסברת אפקעינהו לא נאמרה רק במקומות מיוחדים

והיכא ראיחמך איתמר והיכא דלא איתמר לא איתמר. ומעתה מי הוא זה אשר יפרוץ גדר לבלי חק לומר בכל פעם ופעם אפקעינהו אם יגורו השופטים להפריד החבילה!

נשאר לנו רק לחוות דעתנו אם יש לתקן שיהיו כל קידושין על תנאי. הנה כבר האירכו בענין זה האחרונים בחשובותיהם, רובם נרשמו בפתיח תשובה סי' קנ"ו ס"ק ח' י"ט, וכבוד מעלכם הוסיפו להביא סיעת פוסקים המכריזים כזה, ואני בענייני עור ארשים מ"ש בשאלת יעב"ץ ח"ב סי' ס"ו לענין פלגש, ושו"ת שב יעק"ב סי' ל"ט ומ"ר מהר"ם שיק בחשובותיו לאה"ע סי' ע' ע"א וע"ב ואוסף עור להעיר שבשו"ת אור נעלם כ"י ל' ול"א ב' גאוני הרור צווחים ככרוכי על דין אחד במדינת ווירצבורג שסירר קידושין על תנאי שאם ימות הבעל וחתו' האשה זקוקה ליבם שלא תהיה מקורשת למפרע. ותשובה ל"א שם נכתבה כיום ג' כ"ט סיון תע"א לפ"ק. אמנם כן במקום רחוק כגון אם יש לו אח מומר או אח במקום רחוק שקרוב לזראי לא יחלוץ התירו האחרונים קידושין על תנאי עפ"י האופן המבואר בנבי"ק סי' נ"ו ובח"ס סי' ק"א וע"ג בשו"ת מהר"ם שיק סי' ע' ובס' ערוך השלחן ה' יבום סי' קנ"ו סעיף י"ד — י"ו.

אמנם כל רואה מכין ישיביל כמה דקדוקין יש בקידושין על תנאי וכמה והירות צריך לזה שיהיה התנאי קיים לבטל הקידושין, ואם יורמן שנצטרך לעשות קידושין באופן זה צריך לעשות ע"י רב גדול שהוא בקי היטב בכל הדינים השייכים לזה ושהוא זהיר בתכלית הזהירות לעשות הכל כדיון וזכר אמנם בזמנינו שסידור הקידושין לכל רב צעיר לימים מסור, קרוב לזראי שהקידושין על תנאי לא יסורו עפ"י כל הדקדוקים שנחקנו כזה ע"י גאוני ישראל. חוץ מזה רוב פעמים כמעט אי אפשר לסדר קידושין כאלה בזמנינו כראוי וכהיגון כאשר יראה הרואה בחשובות שנוכרו לעיל, והתנאי לא יעשה

עפ"י משפטי התנאים ובעת הצורך, ועפ"י הדין יהיה התנאי בטל ומעשה הקידושין קיים, והאשה הנשאת לאחר על סמך תנאי כזה כניה ממורים גמורים. גם הנאונים הנ"ל לא התירו קידושין ע"ת רק אם באקראי בעתים רחוקים יורמן שעת הרחק שיוכרחו לקרש על תנאי אבל לתקן קידושין ע"ת בחריזה ולבטל ע"י זה תורת גיטין ומצות יבמין לית דין ולית דיין.

חקנה כזאת לדעתי היא קלקלה שאין למעלה הימנה. ידעתי גם ידעתי כי אין זה ככלל בטול מצות יבמין האמור בר"פ ד' אחין, אבל לכל הפחות רומה למה ראיחא בפי' התכלת סרינא בקייטא וסרבלא בסיתוא ציצית מה תהא עליהן שמבקשין תחבולות לפרוק עולו של מצות ולבטל תורת גיטין וחקיו של אברהם אבינו ע"ה. עור שנית הנה הטעם דקידושין כאלה אינם אסורים מטעם פלגש לדעת הרמב"ם ראוסר פלגש הוא משום דסמכינן ארובה ורוב פעמים הקידושין אינן מתבטלין. אמנם ידוע ראוסר לעשות ספק לכתחילה כרי שנצטרך לסמוך ארובה כמ"ש מו"ר מהר"ם שיק סי' ע' וע"ג בשו"ת שכתב ציון סי' ע"ב ובשלמא במקום ענון ושעת הרחק הוי כריעבר, אבל בלא זה אסור לכתחלה. ועוד ראנן חוינן שבכל שנה ושנה כמה וכמה קידושין מתבטלות ע"י הערכאות, ואנן ניקום ונתקן דבר שע"י כמה וכמה אנשים מישראל יבעלו בעילות ונות באיסור פלגש וע' י"ד סי' נ"ו סעיף י"ח שאסור למכור דבר איסור לנכרי שמא יחזור וימכרנו לישראל). חוץ מזה יש לחוש לכמה תקלות אם יעשו חקנה שע"י כל קידושין יהיו חלוין ועומדין באופן שבכל יכול להיות

שהיו נעקרים מעיקרא, דאם ר"מ פשטה ידה וקבלה קידושין מאחר גם קידושי שני קידושי ספק, ואם הוא קרש אחת מקרובותיה גם זה קידושי ספק. ואף שבזמן הזה לא שכיחי דברים כאלו, מ"מ לענן חקנה תמידית צריכין לחוש שמא יבוא לחקלה אף בעתים רחוקים.

יתר מכן ע"י מנהג קידושין על תנאי תבטל קדושת האישות מכל וכל שכל קידושין יהיו תלויים ועומדים. שכשאשה חזנה חתם בעלה היא והבועל יחשבו שאין עושין אסור חסור בזה שהרי במהרה תתפרד החבילה ע"י הערכאות ויעקרו הקידושין למפרע ונמצא שבעל פנויה. ויקיים בנו ח"ו הפסוק ומלאה הארץ זמה. ועוד מעט ויהיה למשל אחינו ב"י בארץ צרפת בועלים א"א בהיתר, ואנו לא יהיה לנו להשען רק על אי ידיעה של עמי הארץ שאין יודעין דין זה. אך גם עמי הארץ ירגשו במהרה שהאישות התלויה בתנאי ובדעת שופטי הארץ אין לה קדושה כ"כ וכי היא רק טפלה לנישואין ציפיל ודה הארץ היא הנבירה ודה תורה ח"ו השפחה התלויה בה וכדי ביוון וקצף. עוד אחת אדבר והוא דבר גדול אצלי. הנה ידוע שכבר קמו רבנים מחדשים • ובטלו החליצה מכל וכל וגם מסדרין חו"ק לאשה הניתרת עפ"י ערכאות ולא חשו כלום לדת משה וישראל. ועתה אם אנחנו החרדים על דבר ד' נחקה את המינים האלה לבטל תורת גיטין וחליצה ע"י קידושין ע"ת, אף לא נאמר שהוא דרך היתר מ"מ מה יאמרו רבנים המחדשים הנ"ל: הן אלה האורתודוכסים כבר הורו שחקותיהם לא טובים ושאין רוח העת סובלם, ומה שאנחנו בטלנו בדרך ישרה ופשוטה, הן הם בטלו בדרך עקלתון בעקיפין ובהערמות, ובוה הורו כי רוח העת חזקה יותר מכל החקים הנושנים! —

ואנן מה נעני אבחריהו, וכי יש לנו ח"ו חלול השם גדול מזה! אשר על כן לפענ"ד אין לחקן בשום אופן חקנה שהיו כל קידושין על תנאי.

וכדי לשקוד על חקנה בנות ישראל שלא יהי נקל לאיש בליעל לענן את אשתו לענ"ד זאת החקנה היעוצה, שכל מי שיבוא אל הרב לעשות חו"ק כרת מו"י יאמר לאיש ולאשה דברי כבושין: הוו יודעין שבוה אשר אתם עושים אתם מקיימים מצוה גדולה וקדושה ועלי לשבח אתכם על זאת. אך יש בעוה"ר אנשים שברוב עתים רוח אחרת תעבור עליהם ופורקים עול האמונה מכל וכל עד שכאשר יתפרדו איש מאשתו משליכים דת מו"י אחרי גיוס ואינם מתנהגים עפ"י דת הזאת. ולבני אדם כאלו מצוה הקדושה של קידושין מתהפכת לעבירה חמורה שגורמין שהארץ מלאה זמה וממורים. אשר על כן עשינו חקנה שכל איש ואשה שיבואו לעשות קידושין כרת מו"י יתנו תבטחה בשבועה חמורה בר' אלקי ישראל (איירעסשטאנצליכע פערר-זיכערונג), שאם ח"ו יתהפך הגלגל ויבוא החבור הקדוש לידי פירוד שגם בעת הזאת יתפרדו בנט פטורין כרת מו"י ובטוח אני שבוכות הזאת שאחם מקבלים עליכם לנהוג בעיני אישות תמיד עפ"י דתנו הקדושה, יעלה זיוג שלכם לסובה ונחוו ביחד בשלום חיים נעימים וברוכים עד עולם. ואח"כ ישבעו שניהם חשבועה הנ"ל. ומאחר שאיסור שבועה הוא חסור גם בעיני הפושעים, גם עבירה השבועה נענשה בדיניהם, בודאי כל מי שיפרד מאשתו יתעצה לכתוב לה גם כרת מו"י.